

Názory žáků 5. a 9. tříd ZŠ na soužití s národnostními menšinami v ČR

Pavla Beníčková

Bakalářská práce
2016

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Pavla Beníčková**
Osobní číslo: **H13111**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Názory žáků 5. a 9. ročníků na soužití s národnostními menšinami v ČR**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti vývojových mezníků žáků druhého stupně ZŠ a jejich názorů na soužití s národnostními menšinami v ČR.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníku.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. Sociální patologie: Závažné patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5046-0.

PRŮCHA, Jan. Multikulturní výchova: Teorie, praxe, výzkum. Praha: ISV nakladatelství, 2001. ISBN 80-85866-72-2.

KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.

BAKOŠOVÁ, Zlatica. Sociální pedagogika jako životná pomoc. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, 2011. ISBN 9788096994403.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Hana Včelařová

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

6. ledna 2016

Termín odevzdání bakalářské práce:

27. dubna 2016

Ve Zlíně dne 6. ledna 2016

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně

18. 8. 2016

Bumickova'

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá názory některých dětí ze Zlínského kraje na soužití s národnostními menšinami v České republice. V teoretické části se zabývá vymezením pojmů, které souvisí s tématem národnostních menšin, popisuje charakteristiku psychologického vývoje u žáků pátých a devátých tříd. V praktické části je pak cílem zjistit, zda jsou rozdíly v názorech u mladších a starších žáků na soužití s národnostními menšinami v České republice. Zda jsou spíše kladné nebo záporné, či kde jsou jejich názory na toto téma ovlivněny nejvíce (např. škola, rodina atd.).

Klíčová slova: národnostní menšiny, žáci základní školy, psychologický vývoj dítěte, dítě školního věku, názory dětí, minorita, majorita.

ABSTRACT

This thesis presents the views of some children from the Zlin Region on their coexistence with national minorities in the Czech Republic. The theoretical part is dedicated to define terms related to the topic of ethnic minorities and describes the characteristics of psychological development of pupils of fifth and ninth grades. The main goal in the practical part is to determine whether there are differences of opinion among younger and older pupils about coexistence with ethnic minority in the Czech Republic. Whether they are rather positive or negative and where their views on the subject are most affected (eg. school, family etc.).

Keywords: ethnic minorities, elementary school students, the psychological development of the child, school age child, the views of children, minority, majority.

„Lidé se často nenávidí, protože se obávají druhých lidí, obávají se druhých, protože je neznají, neznají je, protože spolu nekomunikují, nekomunikují spolu, protože jsou odděleni.“

(Martin Luther King)

Poděkování

Ráda bych poděkovala paní profesorce PhDr. Haně Včelařové za vedení mé bakalářské práce. Za její ochotu, trpělivost a pomoc, která mi velmi pomohla.

Také chci poděkovat ředitelům škol, kteří mi dovolili provést výzkum právě na jejich školách. A samozřejmě děkuji i jejich žákům, bez kterých bych výzkum této práce nemohla provést.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 VYMEZENÍ POJMŮ Z OBLASTI MULTIKULTURY A INTERKULTURNÍ PSYCHOLOGIE	12
1.1 MULTIKULTURA	13
1.2 POJMY SPOJENÉ S MULTIKULTUROU.....	14
1.3 INTERKULTURNÍ PSYCHOLOGIE.....	16
2 VYMEZENÍ POJMŮ Z OBLASTI PSYCHOLOGICKÉHO VÝVOJE JEDINCE	17
2.1 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VÝVOJ JEDINCE	19
2.2 CHARAKTERISTIKA VĚKOVÉHO OBDOBÍ JEDINCE – PŘECHOD Z DĚTSTVÍ DO ADOLESCENCE (5. TŘÍDA ZŠ).....	21
2.3 CHARAKTERISTIKA VĚKOVÉHO OBDOBÍ JEDINCE – ZAČÁTEK ADOLESCENCE (9. TŘÍDA ZŠ)	23
3 SITUACE NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN V ČR	26
3.1 SITUACE V ZLÍNSKÉM KRAJI	27
3.2 ORGANIZACE SPOLUPRACUJÍCÍ S LIDMI Z MINORITY	28
3.3 VÝUKA MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY NA ČESKÝCH ŠKOLÁCH	29
II PRAKTICKÁ ČÁST	30
4 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	31
4.1 DÍLČÍ VÝZKUMNÉ OTÁZKY A DÍLČÍ VÝZKUMNÉ CÍLE.....	33
4.2 HYPOTÉZY.....	34
4.3 METODA SBĚRU DAT	34
4.4 PŘEDVÝZKUM.....	35
4.5 VÝZKUMNÝ SOUBOR	35
5 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU	36
5.1 PREZENTACE A INTERPRETACE DAT	36
5.2 VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ.....	47
ZÁVĚR	49
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	51
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	54
SEZNAM OBRÁZKŮ	55
SEZNAM TABULEK	56
SEZNAM PŘÍLOH	57

ÚVOD

Téma bakalářské práce bylo zvoleno na základě několika skutečností. V první řadě je zde fakt, že v České republice žije několik národnostních menšin, z nich například zmíníme Romy a Vietnamce. Soužití majority, což je většinová společnost s minoritami, tak nazýváme národností menšiny, vede občas ke sporům.

Tyto spory byly v médiích znovu připomínány v čase, kdy do České republiky začali proudit uprchlíci ze severní Afriky. Znovu se lidé z majority báli, zda jejich děti budou v pořádku a lidé z minorit se báli, aby nebyli utlačováni.

Tímto se dostáváme k hlavní části práce, a to jak vlastně na situaci pohlíží děti, na které se někteří lidé ve svých projevech tak odvolávají a jaký je jejich názor na toto soužití, když se je snažíme naučit ve škole multikultuře a pak jsou svědky toho, jak lidé z majority zbrojí proti lidem z minority. Lidé z minorit se pak často uzavírají ve svých komunitách, aby se chránili a výsledkem mohou být různé incidenty a nedorozumění.

V teoretické části se tedy zaměříme na vymezení pojmů. V první kapitole si především přiblížíme oblasti multikultury, interkulturní psychologie, částečně také sociologie. Zaměříme se na vysvětlení pojmů, které bychom měli znát v rámci našeho výzkumu. V druhé kapitole bychom si přiblížili oblast psychologie. Tedy její část, co se zabývá vývojem jedince.

V poslední kapitole teoretické části si přiblížíme situaci v České republice. Jaké tu například jsou uznané národnostní menšiny. Jaké organizace se zabývají jejich včleněním do zbytku společnosti. Přiblížíme si také co nejvíce situaci ve Zlínském kraji, protože právě na školách tohoto kraje se bude provádět náš výzkum. Nakonec si přiblížíme české školství z důvodu, že se už dříve řešilo, jestli je výuka v rámci naší multikulturní společnosti na základních školách dostatečná nebo nedostatečná.

V praktické části se potom zabýváme kvantitativním výzkumem. Zpracována jsou data z anonymních dotazníků, složených z uzavřených i otevřených otázek, na které žáci budou odpovídat. Dotazníky rozdáme v několika školách do pátých a devátých tříd. Dotazníky jsou sestaveny za pomoci literatury od M. Chrásky a také za její pomoci budou zpracovány získaná data.

Jedním ze zkoumaných jevů bude i to, zda se názory žáků budou lišit v tom, odkud děti pochází, to znamená, zda jsou z většího či naopak menšího města. Zaměříme se také na to, jak vůbec žáci daného věku chápou pojmy multikultura, negativní a pozitivní diskriminace a další pojmy spojené s naším tématem.

Nakonec úvodu snad jen malé zdůraznění, že tato bakalářská práce nemá diskriminovat ať už negativně či pozitivně národnostní menšiny v České republice. Ale jde o co nejobektivnější zachycení názoru žáků z pátých a devátých tříd základních škol ve Zlínském kraji. Spoustu našich činů odůvodňujeme ochranou dětí, ale měli bychom si aspoň vyslechnout, jaký názor na to mají ony samy.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ POJMŮ Z OBLASTI MULTIKULTURY A INTERKULTURNÍ PSYCHOLOGIE

V první kapitole teoretické části se zaměříme na pojmy, které bychom v souvislosti s daným výzkumem měli znát, a to z oblastí multikultury a interkulturní psychologie. Budeme zde probírat nejen jejich vzájemnou návaznost, ale také jejich vztahy s jinými vědami. Vysvětlíme si, proč jsou pro nás právě pojmy z těchto oblastí důležité.

Co to vlastně multikultura nebo interkulturní psychologie je? Proč bychom se měli v rámci naší práce seznámit s těmito pojmy? A jaký vztah mají k sociologii? Toto jsou některé z otázek, na které budeme postupně v této kapitole odpovídat.

Přibližme si tyto pojmy už nyní a vrátíme se k nim v jednotlivých podkapitolách dále v této části práce. Multikulturu můžeme označit za jeden z vyučovaných předmětů na školách, ať už vyučovaný v rámci jiného předmětu nebo samostatně. Můžeme tedy samotný pojem popsat tak, že jde o kulturu, která shromažďuje na určitém místě lidi různých národností, hodnot, jazyků či náboženství. Jan Průcha uvádí ve své publikaci *Multikulturní výchova: Teorie – praxe – výzkum* (2000), že dnes už zřejmě neexistuje na světě čistě monokulturní společenství. Když je tomu tak, měli bychom se tedy alespoň pokusit najít nějaký kompromis v rámci soužití různých kultur v České republice.

Pokud se rozhodne dospělý člověk, že se nechce s lidmi jiné národnosti střetávat, většinou se vyhýbá místům, o kterých ví, že se tam daní lidé vyskytují. Ovšem může se stát, že dítě tuto možnost nemá, např. ve škole či kroužku. Pak by bylo dobré, kdyby vědělo, že se po určitou dobu má alespoň chovat neutrálně. V tom tedy může být vidět důležitost výuky multikultury na školách.

S tím ovšem souvisí i interkulturní psychologie. Můžeme ji označit jako psychologii, která se zabývá vlivem soužití lidí různých kultur na psychiku určitého jedince. Můžeme tedy říci, že interkulturní psychologie se zabývá také tím, jak výuka multikultury na školách působí na žáky, nebo studenty.

Když jsme se seznámili s některými základními pojmy, které v této práci budeme používat, pojďme se podívat na jejich přesné definice a vymezení dalších pojmů, které s nimi souvisí. Nejdříve začneme multikulturou a pak přejdeme k interkulturní psychologii, než se v další kapitole budeme věnovat psychologickému vývoji jedince.

1.1 Multikultura

Když zadáme pojem multikultura do internetového vyhledávače vyskočí nám např. definice ze slovníku cizích slov na stránkách abz.cz ve znění: *Multikultura je kultura vzniklá propojením kultur různých etnik, společenství různých tradic a náboženského vyznání (Multikultura, © 2005 – 2016).*

Jak můžeme z této definice vyčíst, jedná se především o soužití lidí z majority a minority. Za cíl si klade sjednocení lidí např. v jednom státě nehledě na vyznání, národnost, kulturu a další. V praxi ovšem víme, že není možné, aby toto soužití bylo zcela bez konfliktů. Multikultura či spíše multikulturní společnost je celosvětový jev, který se nevyhýbá ani České republice a měli bychom se o něj zajímat.

S pojmem multikultura souvisí pojem multikulturní výchova. Jan Průcha ve své publikaci *Multikulturní výchova: teorie – praxe – výzkum (2001)* uvádí, že nejprve se u nás tento pojem dostával do povědomí spíše přes masová média než přes sféru pedagogickou. Nyní však už víme, že se multikulturní výchova do sféry pedagogické dostala také. Především tím, že se zařadila do učebních osnov pro školy. Vymezení pojmu multikulturní výchova není jednotné, avšak uvedeme zde tvrzení, se kterým bychom mohli souhlasit.

V českém prostředí má tento jev, resp. příslušný termín, velmi omezené pojetí. Většinou se chápe tak, že je to záležitost pedagogická: Žáci a studenti ve školách, ale i dospělí v různých formách mimoškolního vzdělávání, mají získávat dovednosti a postoje, které je připravují pro chápání a tolerování příslušníků jiných kultur. K tomu mají být (z části již jsou) konstruovány příslušné složky ve vzdělávacích programech, v učebnicích aj. (Průcha, 2001, s. 13)

Definicí multikulturní výchovy se také dostáváme k tomu, proč je pro nás tento pojem důležitý. Když je multikultura vyučovaná ve školách, nebo se s ní lidé setkávají i při různých zájmových činnostech, není možné, aby nás a samozřejmě i žáky a studenty na školách nějakým způsobem neovlivnila. Zda daného jedince ovlivní pozitivně či negativně už ale záleží i na dalších faktorech jako je rodina, prostředí kde jedinec vyrůstá a další.

Můžeme tedy říci, že když máme např. v jedné třídě více dětí, není zaručeno, že všechny budou chápat multikulturu jako pozitivní věc, ale mohou se objevit i jedinci, kteří nám budou oponovat, že multikultura dobrá není. U dětí a adolescentů můžeme za nejvýznamnější ovlivňující faktory označit rodinu, školu a skupinu kamarádů. Protože multikulturu

nebo spíše multikulturní výchovu můžeme z dřívější definice zařadit do faktoru školy, přiblížili jsme si jí v této podkapitole. Faktorů rodiny a skupiny kamarádů, stejně jako školy, se dotkneme ještě ve druhé kapitole, kde budeme rozebírat psychologický vývoj dětí těsně před pubertou a na jejím vrcholu.

1.2 Pojmy spojené s multikulturou

I když má tato podkapitola název „Pojmy spojené s multikulturou“, definice těchto pojmů je pro nás důležitá i pro další části práce. Důvodem je to, že multikultura je propojená i s dalšími vědami, které tyto pojmy také používají. V této práci je to např. interkulturní psychologie aj.

Jedním z pojmů, které jsme zde již několikrát zmínili a ještě zmíníme, je národnostní menšina. Většina publikací tomuto pojmu přidává synonyma např. etnická menšina nebo jazyková menšina. Definici národnostní menšiny převezmeme ze Sbírký zákonů České republiky. *Příslušníkem národnostní menšiny je občan ČR, který se hlásí k jiné než české národnosti a projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími, kteří se hlásí ke stejné národnosti (Zákon o právech příslušníků národnostních menšin č. 273/2001 Sb.).* Z této definice můžeme tedy vyvodit, že pokud se lidé, kteří se hlásí k jiné, avšak stejné národnosti než většinová společnost, v našem případě tedy k jiné než české národnosti, jsou považováni za lidi z národnostní menšiny.

Další označení, které můžeme použít pro lidi z národnostních menšin je pojem minorita. Pro lidi z většinové společnosti, tedy v našem případě pro lidi, co se hlásí k české národnosti, můžeme využívat pojem majorita. V obou případech se jedná o označení převzaté z anglického jazyka.

Za významný a možná jeden ze základních pojmů, bychom mohli označit pojem kultura. Definici tohoto pojmu převezmeme, stejně jako definici multikultury, od Jana Průchy (2001, s. 32), který jej vymezuje takto: *Kultura je celistvý systém významů, hodnot a společenských norem, kterými se řídí členové dané společnosti a které prostřednictvím socializace předávají dalším generacím.*

Dalšími pojmy, které se nám už i více promítají do oblasti psychologie nebo také sociologie, jsou stereotypy a předsudky. Definici Stereotypu převezmeme z webových stránek CEZCHKID a definici předsudku od Jaroslava Balvína:

Stereotyp je jednotvárný, ustálený, navyklý vzorec chování a myšlení. Nejčastějším projevem stereotypu vůči druhým jsou diskriminace a předsudky, tedy odlišné chování k druhým díky jejich příslušnosti k určité skupině – např. náboženské, národnostní, etnické, sociální aj. Stereotyp vzniká na základě zjednodušení, přehánění nebo překroucení pravdy, generalizace a představení některých kulturních atributů jako „přirozených“. (Stereotypy a předsudky, 2007)

Předsudek je postoj s emocionálním zabarvením, nepřátelský anebo nepříznivý vůči objektu určitého druhu, vůči osobám anebo doktrínám. Je to kritický, neprozkoumaný, reflektovaný, citově zdůrazněný úsudek, často bez jakéhokoliv základu. Předsudky mají iracionální základ, který racionálními argumenty nedokážeme vyvrátit ani změnit. (Balvín, 2012, str. 50)

Důležité je k těmto definicím dodat, že jak na výše zmíněných webových stránkách, tak např. Jan Průcha (2001) uvádí, že někteří autoři považují předsudek za synonymum stereotypu. Kromě toho, ale oba zdroje uvádí také to, že především stereotyp a někdy i předsudek může být jak pozitivní tak negativní.

K předsudku se pojí jeden pojem, který bychom určitě neměli opomenout a to je diskriminace. Stejně jako předešlé dva pojmy je diskriminace dvojího typu a to také pozitivní a negativní. Za negativní diskriminaci můžeme označit, když člověk znevýhodňuje někoho jiného na základě předsudků nebo stereotypů. Pozitivní diskriminaci můžeme vysvětlit tak, že jde naopak o zvýhodnění člověk.

Vysvětlením pojmu diskriminace pomalu uzavíráme tuto podkapitulu. Je jasné, že bychom zde mohli dopsat ještě daleko více pojmů a jejich definic, ovšem v tomto momentě jsou zde pro nás a pochopení této práce ty nejdůležitější vypsány. K některým těmto pojmům se vrátíme ještě dále v této práci a budeme tam definovat další související pojmy. Proto jsou zde zmíněny hlavně ty základní. Přejdeme tedy na poslední část této kapitoly s názvem Interkulturní psychologie.

1.3 Interkulturní psychologie

I když psychologie samotná je věda s dlouhou historií, její odvětví interkulturní psychologie je poměrně nová. Jak uvádějí někteří autoři ve svých dílech, např. Jan Průcha (2004) nebo Jiří Čeněk, Josef Smolík a Zdeňka Vykoukalová (2016), zájem o toto odvětví psychologie nejvíce vzrostl po druhé světové válce. Jan Průcha také ve své knize Interkulturní psychologie: Sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů (2004) zmiňuje i fakt, že touto oblastí psychologie se v době psaní publikace zabývají především zahraniční autoři a také v zahraničí se těší většímu rozvoji než u nás. Můžeme tedy předpokládat, že definice, které budeme od zmíněných autorů používat, budou mít své základy v zahraniční literatuře. Než ale přejdeme k definici, ještě zmíníme dobu, kterou můžeme považovat za vznik této oblasti psychologie jako vědeckého oboru, podle Jana Průchy (2004). Jde o rok 1969, kdy začal být vydáván časopis „Journal of Cross-Cultural Psychology“, u jehož zrodu stála skupina psychologů a jiných sociálních vědců, především z Kanady a USA. Když jsme si nyní přiblížili historii, přejdeme k definici pojmu interkulturní psychologie.

Interkulturní psychologie je svou podstatou komparativní věda: popisuje a srovnává vlastnosti a procesy lidské psychiky v závislosti na kulturních faktorech založených v odlišnostech etnik, národů, rasových, náboženských či jazykových skupin. Psychologické zkoumání kulturních faktorů se zaměřuje na variabilitu vyskytující se mezi těmito společenstvími, jež se projevuje v rozdílech v kognitivních procesech (v myšlení, poznávání světa), v interpersonálním chování a komunikaci lidí, v hodnotových orientacích, v postojích a předsudcích, ve výchovných stylech rodin a škol aj. (Průcha, 2004, s. 19)

Tuto definici si doplníme o tvrzení z publikace Interkulturní psychologie: vybrané kapitoly od Jiřího Čenka, Josefa Smolíka a Zdeňky Vykoukalové (2016, s. 15): *Lidé kulturu (či různé kultury) tvoří a zároveň jsou jí (jimi) spoluutvářeni. Zde nachází interkulturní psychologie, která se snaží porozumět vztahu mezi sociálním chováním a kulturou, z níž toto chování vyrůstá.* V tomto vymezení interkulturní psychologie jasně vidíme, proč se o ní v této práci zmiňujeme. Tato práce zkoumá názory žáků 5. a 9. tříd základních škol, řečeno jinak zkoumá chování, postoje a předsudky těchto žáků. Můžeme tedy říci, že tato práce svým výzkumem částečně spadá do oblasti interkulturní psychologie. Ovšem tato práce se dá také zařadit do oblasti vývojové psychologie (kapitola 2), protože se snaží zkoumat i to, zda je rozdíl v názorech u starší či mladších žáků.

2 VYMEZENÍ POJMŮ Z OBLASTI PSYCHOLOGICKÉHO VÝVOJE JEDINCE

V první kapitole jsme si vymezili multikulturu a interkulturní psychologii. Tedy vědy, které se zabývají tématy spojenými s národnostními menšinami. V této kapitole se zaměříme na vývojovou psychologii, která se zabývá psychologickým vývojem jedince. V našem případě nás budou zajímat především oblasti vývoje dětí navštěvujících pátou a devátou třídu.

Nejdříve si vymezíme pojmy spojené s touto oblastí psychologie, zaměříme se na vysvětlení, jakým způsobem děti v daném věku ovlivňuje rodina, škola a další činitelé. Poté se zaměříme na pro nás důležité období, každé zvlášť.

Pojďme si nyní vysvětlit ten nejzákladnější a nejdůležitější pojem pro tuto kapitolu, a tím je psychologie. Využijeme vymezení od Milana Nakonečného (1998, s. 39): *Psychologie je empirická věda o prožívání a chování, o jejich výtvořích a o jejich determinaci*. K této definici máme i ze stejné publikace v příloze (PII) zjednodušené rozdělení věd, abychom lépe pochopili, kde se nachází psychologie v rámci systému různých věd.

Základním definováním psychologie jsme získali přehled o tom, čemu se věnuje psychologie jako taková a nyní si můžeme definovat její oblast, která nás pro tuto práci zajímá nejvíce a to je vývojová psychologie.

Vývojová psychologie patří k základním odvětvím psychologie. Zabývá se psychickým vývojem lidského jedince od jeho početí až po smrt. V širším slova smyslu je středem jejího zájmu nejen ontogeneze, tj. psychický vývoj jednotlivého člověka, ale i fylogeneze, tj. zkoumání psychických projevů chování a učení ve vývojovém sledu na rozdílném stupni evoluční řady. (Šimíčková-Čížková a kol. 1999, 2008, s. 7)

Tato definice je pro nás prozatím dostačující, kdy si z ní můžeme jasně vyvodit její předmět zkoumání. Je jím psychický vývoj jedince, který si nyní rozdělíme na různá období. Nezapomínejme na to že, je mnoho různých rozdělení období vývoje jedince, a to díky tomu, že se každý autor těchto rozdělení zabýval vývojem jedince z jiného pohledu. Nejznámější rozdělení nejspíše jsou od Freuda, Piageta nebo Kohlberga a samozřejmě mnoha dalších významných psychologů.

My použijeme obecnou definici rozdělení podle webových stránek Psychologie (© 2016):

Prenatální období – je vymezeno početím, splynutím ženské a mužské zárodečné buňky, pokračuje vývojem plodu v matčině těle a končí narozením, okamžikem, kdy dítě spatří světlo světa.

Novorozenecké období – zahrnuje první měsíc po narození, důležitý je zde především kontakt s matkou.

Kojenecké období – trvá do konce prvního roku života, charakterizuje je neuvěřitelně rychlý rozvoj dítěte.

Batolečí období – zahrnuje druhý a třetí rok. Rozvíjí se jemná motorika a specifické formy lidské komunikace.

Předškolní věk – končí vstupem do školy. Dítě používá řeč k regulaci svého chování, poprvé výrazněji překračuje rámec své rodiny.

Mladší školní věk – ohraničuje jej vstup do školy a věk jedenácti, dvanácti let, ve kterém se objevují první známky pohlavního dospívání. Postupuje rozvoj myšlení i sociálních vztahů, začíná se rozvíjet sebepojetí a sebehodnocení.

Období pubescence (puberta) – trvá přibližně do patnácti let. Jde o vývojové období plné biologických, psychických i sociálních změn.

Období adolescence – končí zhruba mezi dvacátým a dvaadvacátým rokem. Je charakteristické postupným osamostatňováním od původní rodiny, prohloubeným vztahem k vrstevníkům, rozvojem sexuality. Významná je volba povolání a profesní příprava.

Časná a střední dospělost – naplňuje dobu od 20 – 25 let do 40 – 45 let. Je to období zralosti s plnou realizací pracovní činnosti, důležitou náplní je manželství a rodičovství.

Pozdní dospělost -vztahuje se na období od 40 – 45 do 65 let. Toto období v zásadě charakterizuje změna rodinných vztahů a vrcholný profesní vývoj.

Stáří (senium) – poslední vývojové období, ve kterém se opět mění sociální zařazení člověka, částečně dochází i ke změně projevů osobnostních rysů.

Nyní, když jsme si vymezili období, vidíme že období vývoje jedince, které je pro tuto práci nejdůležitější, je přechod z období mladšího školního věku do období pubescence a přechod z období pubescence do období adolescence. Stejně jako dříve je dobré mít na paměti,

že u každého autora se může vyskytovat nejen jiné označení období vývoje jedince ale také trochu jiné věkové vymezení. Bude tedy dobré brát dané informace pouze orientačně, bližšímu vymezení pro nás důležitých období se v této kapitole ještě dostaneme.

2.1 Faktory ovlivňující vývoj jedince

Na úvod této podkapitoly si hned uvedeme, co je jedno z nejdůležitějších témat psychologie podle autorů publikace *Přehled psychologie: Jedním z nejdůležitějších témat vývojové psychologie je otázka, v jakém poměru je vývoj určován zděděnými danostmi (vlohami) a vnějšími vlivy (prostředím)*, (Kern a kol., 1999, s. 127). Dále v této publikaci uvádí, že se někteří psychologové snaží vysvětlit průběh vývoje pouze na základě zděděných daností nebo na základě vnějších vlivů. My se ovšem přikloníme k tvrzení autorů publikace, na počátku nás spíše ovlivňují především genetické vlivy, ke kterým brzy přibudou i vlivy prostředí.

Protože v praktické části této práce budeme zjišťovat především vliv prostředí, zaměříme se na faktory, které sem spadají, jako je rodina škola ad. Než si vysvětlíme vlivy jednotlivých faktorů (činitelů), podíváme se ještě na definici pojmu socializace.

Kulturní vzorce charakteristické pro určitou společnost (jazyk hodnoty a sociální role) nejsou vrozené. Skupina je jedinci začíná předávat hned po jeho narození a tento proces, intenzivní zejména v prvních letech, probíhá po celý jeho život. Rodina, škola, vrstevnické skupiny, ale i podniky a státní správa jsou hlavními socializačními činiteli. (Montoussé, Renouard, 2005, s. 109)

Z této definice je jasné, že vývojová psychologie není jedinou vědou, která zkoumá vliv prostředí na jedince, v našem případě žáka základní školy. Dá se říci, že zkoumání těchto vlivů je hlavním cílem sociologie. I když nás zajímá pohled vývojové psychologie, není špatné vědět, že existuje i další hledisko.

Představíme si některé ovlivňující vnější faktory, kdy si přiblížíme především rodinu, školu, skupinu a masmédiá. Jde o vnější faktory, které nejspíše nejvíce ovlivňují jedince (žáka) v dnešní době. Především vliv masmédií můžeme označit za stále narůstající a vliv rodiny za kolísající. Je to především způsobeno dnešní dobou, kdy rodiče stále více věnují čas práci, aby zajistili rodinu. Často jim uniká např.: k jakým nebezpečným tématům se dítě může dostat na internetu, nebo pro něj nevhodným programům v televizi, místo toho, aby

s ním mluvili o různých problémech, či mu zodpověděli jeho otázky. I přes tento fakt, ale nadále rodina zůstává silným ovlivňujícím faktorem, hlavně v mladším věku jedince (dítěte).

Vymezení jmenovaných ovlivňujících faktorů dle publikace Úvod do psychologie osobnosti od P. Cakirpaloglua (2012, s. 55 - 57):

Rodina

Rodina jako základní buňka na biologickou, psychologickou a sociální funkci. Vztahy mezi rodinou a širší společností jsou dynamické, ale zpravidla nepřímé. Sociální status, vzdělání, etická a náboženská příslušnost rodiny působí na život rodiny a na vztahy mezi jejími členy. Výsledkem je rozdílná socializace příslušníků totožné kultury a společnosti.

Škola

Škola mnohostranně ovlivňuje osobnost dětí. S příchodem do školy dítě musí přijmout nové normy a pravidla chování, vyvinout si smysl pro řád, disciplínu, odolnost vůči frustracím apod. V procesu systematického získávání vědomostí a světonázoru buduje tzv. společenské vědomí, které odráží hodnoty dané kultury a společenskou ideologii. Škola nás učí, co je pravdivé a dobré, ale také, co je nepravdivé a špatné. V tomto vývojovém období průběh a účinek socializace dětí rovněž závisí na modelu vedení ve škole či třídě, na osobnosti učitele, na rodičovském postoji vůči vzdělání atd.

Vrstevnická skupina

Skupina dětí nebo jedinců stejného věku a zájmů mají zásadní význam pro vývoj osobnosti. Interakce ve skupině podněcuje vývoj prosociálního bytí každého člověka, pocit solidarity, samostatnosti, zodpovědnosti a morálního citění. Referenční skupina vrstevníků významně ovlivňuje vývoj hodnotového systému každého člena. Členství ve skupině uspokojuje potřebu sounáležitosti, vytváří pocit spokojenosti a kladné sebepojetí.

Masmédia

Informační prostředky všestranně působí na člověka. Díky experimentům Bandury a Walterse vyšlo najevo, že osoby často napodobují prezentovaný obraz nebo řeč. Skutečné modely napodobování, zejména rodiče a pedagogové, jsou stále více nahrazovány filmem, televizí a dalšími vizuálními médii. Důvodem je, že virtuální modely jsou zřetelnější a konkrétnější než rodičovské nebo pedagogické rady a směrnice. Dalším fenoménem současné

doby jsou počítače a internet. Počítačová gramotnost nyní představuje civilizační normu, kterou sdílejí lidé všech věkových kategorií, kultur a sociálního postavení. Zároveň sílí vliv internetu jako významného zdroje informací, ale také on-line komunikace a zábavy.

Vymezení, které jsme uvedli, je pro naše účely vyhovující a také dostačující. Zmíníme se ještě v souvislosti s internetem o kyberprostoru. Ve stejné publikaci, ze které jsme přebrali vymezení, poukazují na skutečnost, že díky ztotožnění se jedince s vlastnostmi počítačového modelu dochází k počítačovým závislostem, krádežím identit ad. Fakty nebo také činitele, kteří ovlivňují asi nejvíce vývoj jedinců v našem věkovém rozmezí, jsme si již přiblížili a přejdeme tedy s přiblížením vývoj jedince v pro nás důležitých oblastech.

2.2 Charakteristika věkového období jedince – Přejít z dětství do adolescence (5. třída ZŠ)

Když si toto období určíme věkově, jedná se o období kolem 11 roku (10 -12 let) života dítěte. Mnoho autorů dává toto věkové vymezení do různých období. U některých najdeme věk cca 11 let jako konec mladšího školního věku, jiní ho řadí na začátek adolescence, nebo jinak řečeno do období prepubescence.

Podíváme se nyní na charakteristiku mladšího školního věku, tedy na to, co se vývojově u dítěte odehrává, než se dostane do námi zkoumaného věku.

Mladší školní věk

Období mladšího školního věku začíná zahájením školní docházky a končí s nástupem puberty (přibližně v 11 až 12 letech věku dítěte). Charakteristické jsou tyto rysy, stavy, procesy:

- *spolupráce - dítě rádo pomáhá (pocit užitečnosti), současně dostává srovnání šikovnosti s okolím, probíhá sebezdokonalování se, poznávání okolního světa a jeho principů*
- *soutěživost - roste motivace k výkonu, snaha být nejlepší, zaměření na dosažení zvoleného cíle -záměrná pozornost*
- *hlavním motivem je škola - děti se do ní těší, vyprávějí, co dělaly, jakých dosáhly úspěchů, co se naučily*

- *projevuje se naivní realismus (děti všemu důvěřují), který postupně přechází v kritický realismus*
- *stále se projevuje závislost na autoritách - největší autoritu mají rodiče a učitel, jsou vzorem chování; až kolem 10 věku vliv autorit oslabuje, dítě upřednostňuje kamarády před učitelem (hlavním projevem je konec žalování, solidárnost)*
- *relativně psychicky klidné období - kladné citové ladění, družnost, extrovertnost, radostnost, bezstarostnost, hovornost*
- *později se projevuje potřeba začlenit se - ztotožnění se se skupinou plní funkci jakési přípravy na budoucí intimní a přátelské vztahy*
- *zlepšuje se paměť a postupně přechází od mechanické k logické a od krátkodobé k dlouhodobé, mozek přestane růst cca v 10 letech (Vývojová psychologie, © 2016)*

Z definice pro nás vyplývá, že dítě v tomto věku přestává být slepě závislé na uznání rodičů, nebo učitelů. Snaží se o dosažení uznání už spíše ze strany spolužáků a vrstevníků. Toto tvrzení nám potvrdí i následné dvě definice od různých autorů, kteří řadí vývoj dítěte kolem 11 roku života už na začátek dalšího vývojového období.

V prvním případě se jedná o definici od J. Langmeiera a D. Krejčířové, kteří řadí děti tohoto věku do první fáze (ze dvou fází) prepuberty v období pubescence (od 11 do 15 let). V druhém případě půjde o definici od P. Macka, který řadí věk 11 let také do první fáze, ale období adolescence. P. Macek rozděluje adolescenci na tři fáze, kdy nás teď zajímá především časná adolescence.

Fáze prepuberty (první pubertální fáze):

Začíná prvními známkami pohlavního dospívání, zejména objevením se prvních sekundárních pohlavních znaků. Končí nástupem menarche u dívek, resp. Analogickým vývojem u chlapců. U většiny našich dívek trvá tato fáze zhruba od 11 do 13let, u chlapců probíhá fyzický vývoj asi o 1 – 2 roky později. (Langmeier a Krejčířová, 2006, s. 142)

Časná (raná) adolescence:

Projev prvních biologických a fyzických změn otevírá první „pasáž“ pro průchod z dětství do adolescence a posléze i do dospělosti. V zásadě se dá říci, že všichni adolescenti v období rané adolescence pohlavní dozrávání nastartují, většina ho v tomto období ukončí a u některých probíhá v podstatě při normálním vývoji do střední adolescence. Některé psy-

chické a sociální změny v rané adolescenci lze považovat za přímý důsledek pubertálních změn. Typické je např. zvýšení zájmu o vrstevníky opačného pohlaví, jenž je posilován právě projeveným pohlavním pudem a výskytem sekundárních pohlavních znaků. Některé změny v tomto věku jsou determinovány především společenskými podmínkami a nejsou zapříčiněny biologickým dozráváním. Například ve většině evropských zemí a USA absolvuje ke konci časné dospělosti většina dospívajících základní školu a přechází na střední školy. (Macek, 2003, s. 35 – 36)

Výše uvedenými definice nebo vymezeními jsme zjistili, jakým vývojem dítě (žák) prochází ve věku, který zhruba odpovídá věku našich žáků v 5. třídách základních škol. Můžeme tvrdit, že nejvýraznějším faktorem, který má dopad i na intenzitu ovlivňujících faktorů, je především pohlavní dozrávání, i když samozřejmě není jediným. Důležité je i to, že zájem dítěte (žáka) o uznání se přesouvá z rodičů a učitelů na vrstevníky. Pomalu přecházíme k poslední části této kapitoly, kdy se podíváme na vývojové změny dítěte (žáka) v 9. třídách základních škol.

2.3 Charakteristika věkového období jedince – začátek adolescence (9. třída ZŠ)

V této poslední části kapitoly, kdy se zabýváme psychickým vývojem jedince, především dítěte, se zaměříme na žáky 9. tříd základních škol. Věkově se pohybuje zhruba kolem 15. roku života dítěte (žáka). Pro ucelenost, celkovou přehlednost a lepší orientaci si definice a vymezení tohoto věkového období převezmeme ze stejných zdrojů jako v předešlé podkapitole.

Nejdříve se podíváme na vymezení tohoto období, které je zpracováno na webových stránkách Studium-Psychologie.cz (© 2016):

Pubescence

Období pubescence (dospívání) začíná mezi 11. až 13. rokem a končí mezi 14. až 15. rokem života (délka období je velice individuální, stejně jako průběh a intenzita). Pubescent si vytváří svou identitu, pomalu přepisuje status "dítě" na status "dospělý". Hormonální změny přinášejí i zvýšenou emoční labilitu, úzkosti, pocity ztráty jistoty a problémy se sebepřijetím. Pubescent má pocit, že mu dospělí nerozumějí (bývá k nim uzavřenější, vše neguje), je vztahovačný, mívá pocity méněcennosti, které kompenzuje začleněním se do nějaké par-

ty, jeho chování je impulzivní a nepředvídatelné. Jde o tzv. období "vulkanismu" ("hormonální bouře") a období vzdoru (odpor k autoritě).

Koncem období dochází k následujícím kognitivním vývojovým procesům:

- *abstraktní přemýšlení - přemýšlí, kým je (sebekriticky) a kým by chtěl být - je tak často v denním snění (představy všemocnosti a erotična)*
- *vědecké myšlení - uvažuje nejen o skutečnosti, ale o svých úsudcích, zvládá formální obecné operace (např. $(a+b)^2 = a^2 + 2ab + b^2$)*
- *pocit výjimečnosti - jeho myšlenky jsou jediné správné, jsou jedinečné, potřeba je komunikovat (dlouhé diskuze), demonstrovat*
- *přebírání skupinové identity - skupina poskytuje oporu, sdílí zájmy a starosti, klade důraz na konformitu (styl řeči, oblékání, chování), má větší význam než rodiče (domov)*
- *první zamilovanost - navazování prvních kontaktů, nespělé pohledy, psaníčka, "tajné" schůzky*

Z předešlého vymezení můžeme tedy vyvodit, že v tomto věku už se jedinec snaží o samostatnost a vztah k autoritám jako je rodina či učitelé se mění. Další definice, která popisuje toto věkové období, je od J. Langmeiera a D. Krejčířové. V jejich definici se zaměříme především na popis biologických změn jedince. Protože věk 15 let mají uveden jako hraniční pro dvě období, vymezíme si obě.

Fáze vlastní puberty (druhá pubertální fáze):

Nastupuje po dokončení prepuberty a trvá do dosažení reprodukční schopnosti. Pravidelný ovulační cyklus (u dívek) a schopnost oplodnění se dostavuje až za nějaký čas po prvních menzes (1 – 2 roky). Podobně i reprodukční schopnost chlapců je dosahována o něco později po dokončení vývoje hlavních sekundárních znaků. Zhruba můžeme období vlastní puberty vymežit věkem 13 – 15 let.

Období adolescence – zhruba 15 – 22 let:

Teprve v této době je postupně dosahována plná reprodukční zralost a dokončován tělesný růst. Rychle se mění postavení jedince ve společnosti. Běžně bývá tato věková skupina označována jako mladiství, dorost, teenagers. Tělesný růst však není rovnoměrný – dochá-

zí k určité disharmonii postavy. Dělá dojem tělesné nevyváženosti a pohybové neobratnosti, jako by si nevědělo se svým tělem rady. Významně se již odlišuje tělesná stavba dívek a hochů – zaoblování postavy u dívek, vyznačení svaloviny u chlapců. (Langmeier a Krejčířová s. 143 – 144)

Posledním popisem, který si uvedeme pro toto období, ho popisuje z pohledu spíše sociologického. Uvádí, jaké změny v chování jedince zde nastávají nebo také naznačuje, jaké postoje zastává jedinec vůči společnosti.

Střední adolescence:

Většinou datovaná od 14 do 16 let věku, je období, kdy je vlastní dospívání nejčastěji objektem úvah a hodnocení. V mnoha společnostech je charakteristické, že v této době se adolescenti snaží výrazně odlišovat od svého okolí, jinak se oblékají, preferují specifickou hudbu atd. Toto odlišné zaměření se pak spojuje v tom, co sociologický přístup k adolescenci charakterizuje jako specifický živní styl. resp. kulturu mládeže. (Macek, s. 36)

Touto poslední definicí jsme se dostali ke konci této kapitoly, v které jsme si přiblížili, jaké faktory ovlivňují jedince a také jaké období v jeho vývoji jsou pro nás důležitá v rámci výzkumu v praktické části. Pomalu přecházíme na poslední kapitolu teoretické části, kde nás čeká seznámení s tím, jak to v našem státě vlastně funguje v rámci soužití lidí z majority a minorit.

3 SITUACE NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN V ČR

Dostáváme se k poslední kapitole teoretické části. Zde si přiblížíme, jaké u nás jsou uznané národnostní menšiny, podíváme se na situaci ve Zlínském kraji. Jaký obraz lidí z národnostních menšin je u nás momentálně tvořen masmédií. Potom si představíme organizace či různé projekty na podporu soužití lidí z majority a minorit. Tuto kapitolu zakončíme pohledem na naše školství.

Definici, koho vlastně považujeme za člověka z národnostní menšiny (minority), jsme si napsali už v první kapitole teoretické části. Co jsme ještě nezmínili, je to, jaké v České republice máme zákonem uznané menšiny. Do roku 2013 jsme měli dvanáct uznaných národnostních menšin. Byly to Bulhaři (0,04%), Chorvati (0,02%), Maďaři (0,14%), Němci (0,38%), Poláci (0,51%), Slováci (1,89%), Srbové (0,02%), Romové (0,11%), Rusíni (0,01%), Rusové (0,12%), Řekové (0,03%) a Ukrajinci (0,22%), ke kt. se od roku 2013 přidali Vietnamci (0,17%) a Bělorusové (neuveďeno). Procentuální vyjádření podílu menšin na složení obyvatelstva, kt. uvádíme v závorce, je převzato z webových stránek multikulturazlin.cz (© 2015) – Sčítání lidu ČR roku 2001. Je jasné, že zde žijí lidé i jiných národností, ty však zatím nejsou oficiálně uznány. Důležitost oficiálního uznání národnostní menšiny nám vysvětluje část článku z webových stránek zpravy.idnes.cz:

Status národnostní menšiny komunitám umožňuje více rozvíjet jejich kulturu, tradice a především jazyk. V obcích s výrazným zastoupením např. Vietnamců či Bělorusů by se jejich děti mohly učit ve vietnamštině, respektive běloruštině. Oficiální postavení také členům menšiny zaručuje používat svůj jazyk ve styku s úřady i před soudy. Menšiny musí splňovat dvě základní podmínky. Jejich komunity musí v českých zemích historicky působit (přesná doba není stanovena) a mít dostatečný počet příslušníků s českým občanstvím (rovněž není upřesněn). (Status národnostní menšiny, © 2013)

Výhody pro lidi z národnostních menšin vyplývající z výše uvedené definice jsou celkem jasné a není třeba je nějak rozebírat. Co ovšem stojí za zmínku je fakt, že díky válce na Blízkém východě a v severní Africe, k nám čím dál víc proudí imigranti z těchto oblastí. To má ovšem za následek u části většinové společnosti strach z teroristických útoků a také vzrůstá podezřívavé chování vůči lidem ze stávajících menšin. Především masmédiá jsou v dnešní době velkým ovlivňujícím faktorem, kdy přináší různé články o činech, ať dobrých nebo špatných, lidí z národnostních menšin.

3.1 Situace v Zlínském kraji

Přibližme si situaci lidí z národnostních menšin ve Zlínském kraji. Jaké je procentuální rozdělení lidí z majority a minorit přímo v tomto kraji, se opět dozvíme ve výňatku z webových stránek multikulturazlin.cz (© 2015). Uvádí se zde, že z celkového počtu obyvatel kraje se při sčítání lidu (2001) k české národnosti přihlásilo 85,4% obyvatel, lidé hlásící se k národnostní menšině (nepočítáme možnost slezské a moravské národnosti, které při sčítání byly v nabídce výběru) tvoří dohromady asi necelých 0,5%.

Nyní se pro zajímavost podíváme, kolik uvádí statistický úřad na svých webových stránkách cizinců (bez azylu) žijících na území Zlínského kraje v minulém roce.

Podle předběžných údajů Ředitelství služby cizinecké policie žilo na konci roku 2015 ve Zlínském kraji celkem 8 571 cizinců (bez azylantů). Meziročně se tak jejich počet v kraji zvýšil o 465 osob, tj. o 5,7 %. Podíl cizinců žijících v kraji na celkovém počtu cizinců (bez azylantů) v republice činil v roce 2015 stejně jako v předchozím roce 1,8 %. (Cizinci ve Zlínském kraji, © 2016)

Pro srovnání s minulými lety si uvádíme také ze stránek statistického úřadu i výraznější změny počtu cizinců (bez azylu) v posledních dvaceti letech.

Změna počtu cizinců v kraji nebyla v dvacetileté časové řadě pravidelná. Přírůstky se nepravidelně střídaly s úbytky. K výraznému úbytku došlo v roce 1999, kdy došlo meziročně k poklesu o 624 osob (tj. o 8,8 %) a v letech 2004 a 2005, kdy byl zjištěn propad celkem o 2 189 osob (o 27,0 %). Výraznější přírůstky byly zaznamenány v letech 2000 až 2002, ve kterých počet vzrostl z 6,5 tis. osob (1999) na 8 262 (2002). Další výraznější vlna navyšování počtu cizinců v kraji se projevila v letech 2006 až 2008, kdy se počet zvýšil celkem o 2 487 osob na 8 413 v roce 2008. V dalších letech následovala mírná snížení počtu cizinců, která byla od roku 2013 vystřídána slabým nárůstem. V roce 2015 bylo meziroční navýšení počtu již výraznější, a to o 465 osob (o 5,7 %). (Cizinci ve Zlínském kraji, © 2016)

Jak vidíme, počty cizinců se ve Zlínském kraji mění, ale přesto, nebo právě proto, vedení kraje vstoupilo do projektu Multikultura Zlín, kde ve spolupráci s Evropskou unií a Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy vytvořili internetové stránky, které napomáhají k porozumění cizincům a jsou vhodné i pro pedagogy, jako pomůcka při výuce ve školách. Můžeme tedy říci, že Zlínský kraj se aktivně zapojuje do problematiky soužití lidí z majority a lidí z minorit.

3.2 Organizace spolupracující s lidmi z minority

V této podkapitole se podíváme na různé státní instituce a neziskové organizace, které se zabývají spoluprací s lidmi z národnostních menšin. Jde nám hlavně o vytvoření obrázku, kolik možností se nabízí lidem z národnostních menšin a uvědomění si možnosti, kterými v případě zájmu můžeme pomoci.

Stránky státních institucí:

Správa uprchlických zařízení, Rada vlády pro národnostní menšiny, Odbor azylové a migrační politiky, Integrace cizinců na stránkách MPSV ČR, Informace pro cizince v České republice na stránkách MV ČR, Cizinecká policie České republiky, Azyl, migrace a integrace na stránkách MV ČR (Stránky státních institucí, ©2002)

Na stránkách státních institucí se např. dozvíme, kolik je v naší zemi lidí z národnostních menšin (cizinců). Na jakých projektech se náš stát podílí, aby se lidé z národnostních menšin mohli co nejrychleji a nejlépe přizpůsobit. Také jsou zde projekty, které mají lidem z většinové společnosti přiblížit např. různé kultury, aby se předcházelo špatným předpoklům vůči lidem z národnostních menšin.

Nestátní neziskové organizace:

Arcidiecézní charita Praha-Středisko Migrace; Centrum multikulturního vzdělávání, o.s.; Centrum pro integraci cizinců, o.p.s.; Český červený kříž; Český helsinský výbor; Člověk v tísní, o.p.s.; Diakonie ČCE – Středisko celostátních programů a služeb; Diecézní charita Brno - Oddělení migrace; Evropská kontaktní skupina (EKS); GLE s.r.o.; Charita Česká republika; META, o.p.s. - Sdružení pro příležitosti mladých migrantů; MOST PRO o. p. s.; NROS - Nadace rozvoje občanské společnosti; Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU); Poradna pro integraci (PPI); Poradna pro občanství, občanská a lidská práva (PPO); Sdružení občanů zabývajících se emigranty (SOZE); Sdružení pro integraci a migraci (SIMI) (Nestátní neziskové organizace, © 2015)

Jako další jsme si uvedli několik nestátních neziskových organizací, které také spolupracují s lidmi z národnostních menšin. Spolu se státními organizacemi se podílí na různých projektech, ať už zaměřených na lidi s majority nebo minorit. Výčet organizací, co jsme si uvedli, je pouze orientační, je mnohem více organizací a pokud člověk má zájem, může snadno najít jejich stránky na internetu.

3.3 Výuka multikulturní výchovy na českých školách

Tuto kapitolu začneme definicí funkce školy:

Škola je nepochybně výraznou socializační institucí. V rámci této socializační (výchovné) funkce, má-li škola plnit nároky společnosti, spočívající v předávání kultury a zachování její kontinuity, musí být výchovný proces organizován s úmyslem přiblížit mladé generaci všechna významná schémata, z nichž by pochopila, co se bude od ní očekávat v dalším životě. (Kraus a kol., 2001, s. 86)

České školství si přiblížíme v závislosti na jeho úkolu naučit děti z majorit (hlásící se k české národnosti) a minorit (hlásící se k národnostní menšině v ČR) žít vedle sebe v dobrém nebo alespoň neutrálním stavu. Na základních školách se problematice soužití lidí z majority a minorit věnují hlavně v předmětu občanské výchovy, kdy samotné učebnice jsou koncipovány tak, aby děti naváděly k pozitivnímu nebo alespoň neutrálnímu názoru na lidi z národnostních menšin. Do této snahy ovšem hodně zasahují média, která přináší i negativní informace o lidech z národnostních menšin, nebo rodiče, u kterých se negativní názor může projevit také.

Berme ovšem v úvahu, že vzdělávání ať už na základních nebo jakýchkoli jiných školách se řídí podle vzdělávacích programů. J. Průcha v publikaci Přehled pedagogiky (2000, s. 215 – 216) uvádí tři hlavní programy vzdělávání na základních školách vycházející ze Standardu základního vzdělávání. Jsou jimi Vzdělávací program Základní škola, Obecná škola, Národní škola. Každý program se zaměřuje na trochu jinou stránku výuky. Jde především o rozdílnost výuky předmětů nebo rozdílnost v nabídce vyučovaných předmětů. Důležitým faktem, který ještě zmíníme, je spolupráce. Myslí se spolupráce s různými institucemi, již B. Kraus a kol. vymezili trojím charakterem:

Formální – sledující požadované minimum a splňující formální potřeby (vykázat tuto spolupráci), dnes je takovou formou třeba i sponzorství. Spontánní – spojený se stimulačními situacemi (např. pořádání nějaké akce či úpravy školy apod.). Systematický – sledující co největší efekt v působení na děti a mládež. (Kraus a kol., 2001, s. 93 – 94)

Kraus také v souvislosti s charakterem zmiňuje, že by měla být iniciativa na straně školy, ale často tomu tak není. Většinou se o spolupráci zajímají přímo jednotliví učitelé než vedení školy. V dnešní době a v našem multikulturním státě je ovšem spolupráce důležitá. Jak ta škol s institucemi, tak také ta lidí z majority a minorit.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÝ PROBLÉM

Jednou z velmi diskutovaných věcí v ČR v současnosti je situace národnostních menšin a imigrantů u nás. Především díky vzrůstajícím teroristickým útokům a zvýšenému přílivu imigrantů se objevují negativní názory. Tyto názory jsou nejen proti nově příchozím imigrantům, ale také ovlivňují vnímání všech národnostních menšin v ČR. Jako příklad si uvedeme zážitek jednoho muže, který se stal před necelým rokem. Je to výňatek z článku Parlamentních listů „Lomcovali mi klikou. Řev. Mlátili mi do skel.“: *První, veskrze negativní zkušenost s běženci má za sebou muzikant Roman Šemora z Březí na Břeclavsku. Když se vracel ze zkoušky, na silnici z Lednice do Mikulova se mu jeden chodec s batohem velmi intenzivně snažil dostat do auta.*

Ještě předtím, než jej chodec přinutil zastavit, stačil ještě zamknout dveře auta. „Pak začal lomcovat klikou u auta, chtěl dovnitř a z polní cesty na levé straně se hnala skupina dalších šesti až osmi lidí. Tlukot na auto, do skel, lomcování klik. A řev. Dalo mi dost práce vycouvat a utrhnout frajery od kličky,“ vyprávěl Právu Šemora. Když se dostal pryč, zavolal policii. Ta dorazila za půl hodiny, běžence ale už nenašli.

„Dlouho jsem všechna ta videa o tom, jak se běženci snaží dostat do kamionů, jak jsou při tom agresivní a jak nekompromisně si při tom vynucují pozornost, bral s rezervou. Ale jen do vlastní zkušenosti,“ zhodnotil Šemora zážitek s běženci. Nedovede si představit, co by se stalo, kdyby na jeho místě byl senior či matka s dítětem. (Parlamentní listy, 2015)

Na tento příklad se dá navázat, že celkové situaci nepomáhají ani zprávy o chování migrantů a teroristů v Evropě i zbytku světa. Během uplynulého roku se v denním tisku objevovaly zprávy o lidech z národnostních menšin (migrantech) v ČR i v Evropě. Byly to zprávy o ničení majetku, ve Francii a Itálii o násilném obsazování domů migranty nebo také pokusy o znásilnění, ať úspěšnými nebo ne, v Německu a Finsku. Již tyto zprávy měly vliv na vytváření spíše negativních názorů. V posledních měsících se k nim přidaly i zprávy o teroristických útocích, které si někteří lidé spojují především s islámskou komunitou.

Nyní se dostáváme k našemu hlavnímu cíli výzkumu. Je jasné, že v dnešní moderní době se i takovéto zprávy dostanou k žákům základních škol. Je to především díky médiím, a proto se zeptáme, jaké názory vlastně žáci (5. a 9. tříd) mají a s jakými se setkávají. Zajímá nás také budou jejich zkušenosti, a zda mají povědomí o některých pojmech spojených s multikulturou.

Nyní si tyto myšlenky shrneme do hlavního výzkumného cíle:

Hlavním výzkumným cílem je zjistit názory a zkušenosti žáků 5. a 9. tříd ZŠ Zlínského kraje na soužití s národnostními menšinami, a zda jsou tyto názory ovlivněny velikostí města, v němž žáci docházejí do ZŠ.

Pro výzkum si nyní přesně definujeme, jak chápeme národnostní menšinu v ČR podle paragrafu 2 zákona 273/2001 Sb.: *Národnostní menšina je společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo.* Z této definice můžeme vyvodit, že většinová národnost je u nás česká a ostatní budeme považovat za menšinu. Zákonem uznané menšiny v ČR jsme si již uváděli v teoretické části práce, ale pro připomenutí si je zopakujeme. Jsou to Bulhaři, Chorvati, Maďaři, Němci, Poláci, Slováci, Srbové, Romové, Rusíni, Rusové, Řekové, Ukrajinci, Vietnamci a Bělorusové. Pokud se tedy některý z respondentů přihlásil k jiné než české národnosti, byl zařazen do skupiny respondentů z národnostních menšin.

Protože výzkum probíhal na dvou školách, které jsou v různých městech, pro rozlišení mezi nimi využijeme rozdělení podle zákona 128/2000 Sb. zákon o obcích (obecních zřízeních). Přesněji pro rozlišení využijeme počet obyvatel, protože paragraf 3 uvádí: *Obec, která má alespoň 3 000 obyvatel, je městem, pokud tak na návrh obce stanoví předseda Poslanecké sněmovny po vyjádření vlády.* Obě tyto města podmínku splňují, proto za větší město budeme označovat město o velikosti 50 000 až 100 000 obyvatel, za menší město o velikosti 3 000 až 30 000 obyvatel. Toto rozdělení najdeme i v dotazníku.

4.1 Dílčí výzkumné otázky a dílčí výzkumné cíle

Při stanovení dílčích výzkumných otázek a dílčích cílů budeme vycházet z hlavního výzkumného cíle. V závorkách za výzkumnými otázkami jsou uvedeny otázky dotazníku vztahující se k dané výzkumné otázce.

1. Jaké jsou názory žáků 5. (9.) tříd ZŠ na soužití s národnostními menšinami? (Otázky dotazníku č. 15, 16, 22)
2. S jakými informacemi či názory na národnostní menšiny se žáci obou věkových skupin setkávají ve svém okolí? (Otázky dotazníku č. 5 – 10, 12, 13)
3. Jaké jsou osobní zkušenosti žáků 5. (9.) tříd s příslušníky uváděných (vybraných) národnostních menšin? (Otázky dotazníku č. 18, 19)
4. V jakých prostředích se žáci obou věkových skupin setkávají s rozhovory na téma národnostních menšin? (Otázky dotazníku č. 4, 11, 14)
5. Zajímají se žáci obou věkových skupin o situaci národnostních menšin v ČR a jinou kulturu než je česká? (Otázky dotazníku č. 17, 20, 21)

Nyní si převedeme dílčí výzkumné otázky na dílčí výzkumné cíle.

1. Názory žáků 5. (9.) tříd ZŠ na soužití s národnostními menšinami.
2. Informace či názory na národnostní menšiny s jakými se žáci obou věkových setkávají ve svém okolí.
3. Osobní zkušenosti žáků 5. (9.) tříd s příslušníky uváděných (vybraných) národnostních menšin.
4. Prostředí, ve kterých se žáci obou věkových skupin setkávají s rozhovory na téma národnostních menšin.
5. Zájem žáků obou věkových skupin o situaci národnostních menšin v ČR a jinou kulturu než je česká.

Při zpracovávání získaných údajů použijeme publikaci „Metody pedagogického výzkumu“ od Miroslava Chrásky (2007). V celé praktické části využijeme právě tuto publikaci.

4.2 Hypotézy

Nyní si stanovíme hypotézy, které budeme zpracovávat testem nezávislosti chí- kvadrátu pro čtyř polní tabulku podle publikace „Metody pedagogického výzkumu“ od Miroslava Chrásky.

H0₁: Četnost pozitivních názorů na příslušníky národnostních menšin je u žáků 5. a 9. tříd stejná jako četnost negativních názorů.

HA₁: Četnost pozitivních názorů na příslušníky národnostních menšin je u žáků 5. a 9. tříd jiná než četnost negativních názorů.

H0₂: Četnost pozitivních názorů na příslušníky národnostních menšin je u žáků 5. a 9. tříd docházejících do ZŠ ve velkém a malém městě stejná jako četnost negativních názorů.

HA₂: Četnost pozitivních názorů na příslušníky národnostních menšin je u žáků 5. a 9. tříd docházejících do ZŠ ve velkém a malém městě jiná než četnost negativních názorů.

H0₃: Četnost zájmu žáků 5. a 9. tříd o jinou kulturu je stejná.

HA₃: Četnost zájmu žáků 5. a 9. tříd o jinou kulturu je různá.

H0₄: Četnost zájmu žáků 5. a 9. tříd docházejících do ZŠ ve velkém a malém městě o jinou kulturu je stejná.

HA₄: Četnost zájmu žáků 5. a 9. tříd, docházejících do ZŠ ve velkém a malém městě o jinou kulturu je různá.

4.3 Metoda sběru dat

Pro sběr dat jsme použili kvantitativní metodu s využitím anonymního dotazníku. Vzor použitého dotazníku je přiložen k bakalářské práci jako příloha PI. Otázky použité v dotazníku se vztahují k dané problematice. Použity byly otázky otevřené, polootevřené i uzavřené.

4.4 Předvýzkum

Při předvýzkumu byl dotazník rozdán 10 respondentům. Respondenti uvedli, že otázky v dotazníku pro ně byly srozumitelné a jasné. U předvýzkumu všichni respondenti vyplnili dotazníky v pořádku a bez problémů.

4.5 Výzkumný soubor

Výzkumným souborem jsou žáci 5. a 9. tříd základních škol ve větším a menším městě. Žáci byli vybráni záměrně, aby bylo možné zjistit, zda se liší názory vývojově mladších a starších dětí na danou problematiku. Stejně tak samotné školy, aby bylo možné posoudit, jestli se názory liší s ohledem na umístění školy (velké město x malé město). Podařilo se rozdat 118 dotazníků respondentům, ze kterých jsme pro náš výzkum použili 103 dotazníků od respondentů. 15 dotazníků muselo být vyřazeno pro nesprávné nebo neúplné vyplnění.

Složení 103 respondentů, od kterých jsme zpracovali data, bylo následující: 67 (65%) respondentů z menšího města a 36 (35%) respondentů z většího města. Bohužel vyváženějšího složení se nepodařilo dosáhnout z důvodu, že některé školy se odmítly podílet na výzkumu. Rozložení respondentů podle tříd v jednotlivých městech bylo následující. Ve větším městě to bylo 19 respondentů z 9. tříd, z toho 8 dívek a 17 respondentů z 5. tříd, z toho 5 dívek. Rozdělení v menším městě bylo následující: 44 respondentů z 9. tříd, z toho 21 dívek a 23 respondentů z 5. tříd, z toho 9 dívek.

Naši skupinu respondentů si můžeme rozdělit i z pohledu toho, zda jsou nebo nejsou z národnostní menšiny. Z celkového počtu 103 respondentů se jich 6 přihlásilo k národnostní menšině. I když je to velmi malá část, pro výzkum jsme se rozhodli zohlednit i toto rozdělení. Při výzkumu se jeden z respondentů vyjádřil, že má dvojí občanství, proto se hlásí jak k české národnosti, kterou jsme charakterizovali v ČR jako národnostní většinu, tak i k národnosti v ČR uznané jako národnostní menšina. Proto mu bylo umožněno vyplnit celý dotazník, kdy jeho názor je zpracován u otázek jak pro respondenty s českou národností, tak u otázek pro respondenty z národnostní menšiny.

5 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU

Než se přesuneme k prezentaci zjištěných dat z našeho výzkumu, uvedeme si ještě, podle jaké literatury byla data zpracována. Jedná se o publikaci od Miroslava Chráska *Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu* (2007), podle níž byl sestaven i anonymní dotazník, který sloužil ke sběru dat. Měli bychom ještě říci, že předvýzkumu se bohužel neúčastnil žádný žák z národnostní menšiny, proto jsme výsledky z předvýzkumu mohli porovnávat u otázek společných nebo mířených na žáky hlásící se k české národnosti.

5.1 Prezentace a interpretace dat

První tři otázky dotazníku jsou sociodemografické. Miroslav Chráska (2007) je taky podle jejich obsahu řadí do položek zjišťujících fakt. Otázkami jsme se ptali respondentů, v jakém městě navštěvují školu, do které třídy chodí (5. třída nebo 9. třída) a jakého jsou pohlaví. Získaná data jsou zpracována v následující tabulce.

Tab. 1: Tabulka k otázkám 1, 2 a 3

	5. třída		9. třída		Celkem
	Dívky	Chlapci	Dívky	Chlapci	
Větší město	5	12	8	11	36
Menší město	9	14	21	23	67
Celkem	14	26	29	34	103

V tabulce můžeme vidět rozdělení respondentů, kdy celkový počet 103 respondentů je složen z 36 (tj. 35%) respondentů, kteří navštěvují ZŠ ve větším městě a 67 (tj. 65%) respondentů, kteří navštěvují ZŠ v menším městě. Také můžeme vidět rozdělení podle pohlaví v rámci tříd. V 5. třídách bylo 14 (tj. 14%) respondentů dívky a 26 (tj. 25%) respondentů chlapci z celkového počtu respondentů. V 9. třídách to bylo 29 (tj. 28%) respondentů dívky a 34 (tj. 33%) respondentů chlapci. Jednoduše můžeme tedy vyvodit, že mezi našimi respondenty převažovali chlapci a také, že přes polovinu respondentů bylo ze ZŠ v menším městě.

Další otázka, kterou se budeme zabývat je č. 4, kterou jsme se ptali, jestli se žáci (respondenti hlásí do některé národnostní menšiny v ČR. Výsledkem je 98 (tj. 64%) respondentů hlásících se k národnosti české a 6 (tj. 6%) respondentů k některé z národnostních menšin v ČR. U čísla 98 se nejedná o překlep, ale ještě jednou si připomeneme, že jeden z respondentů se hlásí jak k české národnosti, tak k národnostní menšině a jeho názor bereme v úvahu u všech otázek. Objevily se zde národnosti jako italská, romská, polská aj. Následující tabulka ukazuje rozdělení podle tříd a města, kde se nachází škola.

Tab. 2: Tabulka k otázce č. 4

	Větší město		Menší město		Celkem
	5. třída	9. třída	5. třída	9. třída	
Ano (patří k národ. menšině v ČR)	2	1	2	1	6
Ne (nepatří k národ. menšině v ČR)	16	18	21	43	98

Jen pro představu i jako zajímavost k údajům získaných z tabulky 2 si uvedeme, kolik lidí se hlásilo k některé národnostní menšině při sčítání lidu 2001. K bulharské 4 363 obyvatel, chorvatské 1 585 obyvatel, maďarské 14 672 obyvatel, německé 39 106 obyvatel, polské 51 968 obyvatel, romské 11 746 obyvatel, rusínské 1 106 obyvatel, ruské 12 369 obyvatel, řecké 3 219 obyvatel, slovenské 193 190 obyvatel, srbské 1 801 obyvatel, ukrajinské 22 112 obyvatel (Národnostní menšiny v ČR, © 2011). Celkem tedy z ČR se přihlásilo 357 237 obyvatel k některé ze státům uznaných národnostních menšin.

Jako další si rozebereme otázky č. 5 – 10, které se zaměřují na to, zda se žáci (respondenti) setkali s některými pojmy z oblasti multikultury. Tento typ otázek byl zařazen do dotazníku, protože je všeobecně známo že se do učebních osnov škol řadí i multikulturní výchova. PaedDr. Eva Marádová, CSc., už v úvodu své publikace *Multikulturní porozumění* (2006) píše: *Škola, jak zdůrazňuje Národní program rozvoje vzdělávání v České republice - Bílá kniha je v tomto snažení jednou z nejvýznamnějších integrujících sil. K jejím zásadním úkolům patří mimo jiné vychovávat k lidským právům a k multikulturnímu porozumění. Je spoluodpovědná za utváření vztahů sounáležitosti mezi jedinci i skupinami různých etnik, národností či kultur.* Danými otázkami v dotazníku jsme se snažili zjistit, jestli mají tedy žáci

alespoň nějaké povědomí o multikultuře. Otázkami jsme se ptali, jestli jsou pojmy multikultura, negativní diskriminace, pozitivní diskriminace pro ně srozumitelné a jak tyto pojmy chápou. Otázky č. 5 a č. 6 byly zaměřeny na multikulturu, č. 7 a č. 8 na negativní diskriminaci, č. 9 a č. 10 na pozitivní diskriminaci. Tabulkový přehledu níže jsou uvedeny výsledky z dotazníkového šetření. Pro doplnění: Rozdělení odpovědí na možnosti rozumí a nerozumí u otázek č. 6, 8, 10, jde o rozdělení odpovědí, podle toho, jestli respondent svým vysvětlením, jak chápe daný pojem, vyjádřil alespoň základní podstatu pojmu správně podle odborné literatury.

Tab. 3: Tabulka k otázkám č. 5 - 10

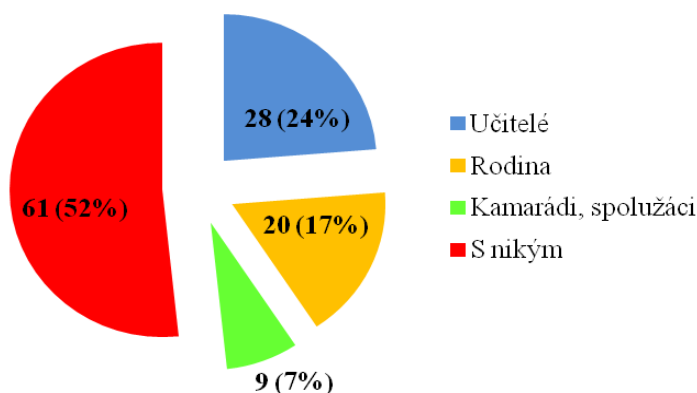
Otázka č. 5	Pojem multikultura je pro mne srozumitelný				
	Větší město		Menší město		Celkem
	5. třída	9. třída	5. třída	9. třída	
Ano	9	10	3	13	35
Ne	8	9	20	31	68
Otázka č. 6	Pojem multikultura chápeš:				
	Větší město		Menší město		Celkem
	5. třída	9. třída	5. třída	9. třída	
rozumí	11	13	5	9	38
nerozumí	2	2	1	6	11
Otázka č. 7	Pojem negativní diskriminace je pro mne srozumitelný				
	Větší město		Menší město		Celkem
	5. třída	9. třída	5. třída	9. třída	
Ano	8	13	3	20	44
Ne	9	6	20	24	59

Otázka č. 8	Pojem negativní diskriminace chápeš:				
	Větší město		Menší město		Celkem
	5. třída	9. třída	5. třída	9. třída	
rozumí	7	10	5	10	32
nerozumí	3	4	3	10	20
Otázka č. 9	Pojem pozitivní diskriminace je pro mne srozumitelný				
	Větší město		Menší město		Celkem
	5. třída	9. třída	5. třída	9. třída	
Ano	9	5	2	8	24
Ne	8	14	21	36	79
Otázka č. 10	Pojem pozitivní diskriminace chápeš:				
	Větší město		Menší město		Celkem
	5. třída	9. třída	5. třída	9. třída	
rozumí	7	1	5	2	15
nerozumí	3	6	2	7	18

Jak jste si mohli všimnout, vysvětlit pojem se pokusili i respondenti, kteří v předešlé otázce označili odpověď ne.

Přesuneme se k další otázce č. 11. Její znění bylo: Probíral/a jsi s někým tématu související s národnostními menšinami? Touto otázkou jsme chtěli zjistit, zda na respondenty působí i jiné vlivy kromě školy a médií v souvislosti s tématem soužití národnostních menšin v ČR. Respondenti u této otázky mohli volit více než jednu odpověď. V následujícím grafu máme zobrazeno rozdělení výsledných dat u této otázky.

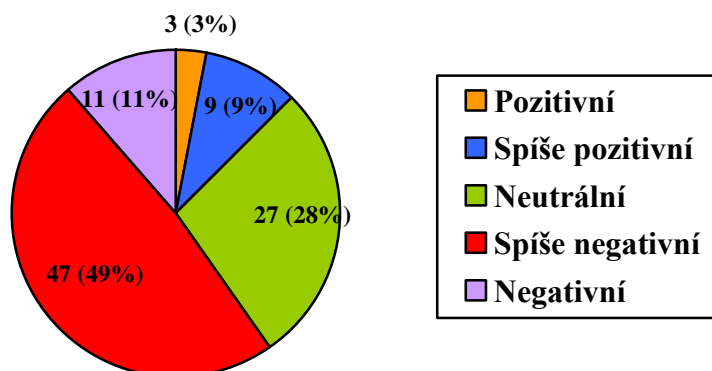
Obr. 1: Graf k otázce č. 11

Zvolené možnosti u otázky č. 11

Na grafu můžeme vidět, že žáci se nejvíce baví o tématech souvisejících s lidmi z národnostních menšin s učiteli ve škole. Také můžeme říci, že kromě učitelů může mít na vytváření názoru respondentů vliv i jejich rodina.

Přejdeme k další otázce č. 12., která zní: S jakými názory na lidi z národnostních menšin se setkáváš nejčastěji? Otázka je zaměřena na žáky hlásící se k české národnosti, kteří odpověděli následovně. 3 (tj. 3%) z respondentů uvedli, že nejčastěji slyší pozitivní názory, 9 (tj. 9%) z nich uvedlo spíše pozitivní, 27 (tj. 28%) se vyjádřilo, že slyšeli spíše neutrální názory, 47 (tj. 49%) přiznalo, že názory, které slyší, jsou spíše negativní. Přímou negativní názory na lidi z národnostních menšin slyšelo 11 (tj. 11%) respondentů.

Obr. 2: Graf k otázce č. 12

Nejčastěji slyšené názory na lidi z národnostních menšin v ČR

Pro doplnění si ještě uvedeme tabulku, z které jsme čerpali data k předchozímu grafu, kde můžeme vidět, že nezávisle na sobě ve všech ročnících uváděli nejčastěji odpověď u otázky č. 12 spíše negativní. Můžeme předpokládat, že je to způsobeno především situací s přílivem migrantů a v ČR také dlouhodobým převládajícím negativním názorem na lidi romské národnosti.

Tab. 4: Tabulka k otázce č. 12

	Větší město		Menší město		Celkem
	5. třída	9. třída	5. třída	9. třída	
Pozitivní	1	0	2	0	3
Spíše pozitivní	1	3	4	1	9
Neutrální	6	2	6	13	27
Spíše negativní	7	12	7	21	47
Negativní	1	1	1	8	11

U respondentů hlásících se k národnostní menšině v ČR byly odpovědi na otázku č. 13: S jakými názory na lidi z české národnosti se setkáváš nejčastěji, následující. 1 respondent uvedl pozitivní, taktéž 1 respondent spíše pozitivní a 4 se přiklonili k možnosti neutrální. Odpovědi spíše negativní a negativní nevolil žádný z respondentů hlásících se k národnostní menšině v ČR. Můžeme tedy říci, že u našich respondentů hlásících se k národnostní menšině převládají v okolí pozitivní nebo neutrální názory na lidi hlásících se k české národnosti. Vliv může mít také fakt, že některé národnosti, jako např. Vietnamská, se spíše straní nějakého většího začlenění z obavy, aby nebyla v ohrožení jejich kultura.

Další data, která si uvedeme, se vztahují k otázce 14. Otázka zní následovně: Kde se nejčastěji setkáváš s tématem souvisejícím s národnostními menšinami? Touto otázkou si snažíme přiblížit prostředí, ve kterém respondenti na téma soužití s národnostními menšinami v ČR narazili. Mnoho lidí si samo ani neuvědomí, že když s někým mluví, ať na veřejnosti nebo v nějakém pokoji, kde je více lidí, posluchačem nemusí být pouze člověk, ke kterému mluví. Než si začneme prezentovat data z následující tabulky, která se vztahuje k otázce č. 14, je dobré si uvést, že zde respondenti mohli uvést až 3 možné odpovědi.

Tab. 5: Tabulka k otázce č. 14

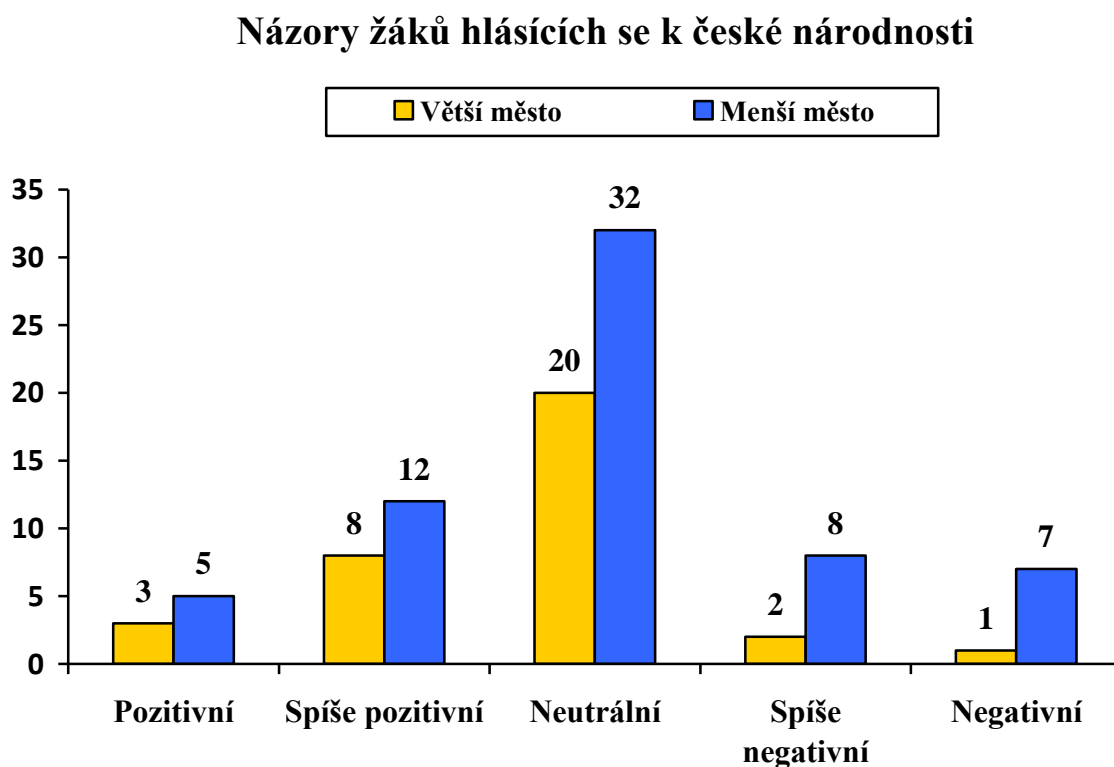
	Větší město		Menší město		Celkem
	5. třída	9. třída	5. třída	9. třída	
Rodiče a příbuzní	9	4	5	19	37
Škola	6	10	6	23	45
Kamarádi	1	3	5	12	21
Média	16	15	19	39	89
Jiné	1	1	0	0	2

V tabulce můžete vidět, že 89 respondentů, což je 46% z celkového výsledku, uvedlo, že toto téma slyší nebo vidí probírat nejvíce v médiích (televize, internet atd.). Jako další místo, kde se setkali s touto tematikou, byla škola, kdy tuto možnost uvedlo 45 respondentů, tedy asi 23% z celkového výsledku. Po možnosti školy uvedlo 37 respondentů, asi 19%, rodiče a příbuzné, 21 respondentů uvedlo, že o tomto tématu slyšeli mluvit kamarády, což je 11%. 2 respondenti, tedy 1%, uvedli možnost jiné. Jak můžete v tabulce vidět, oba to byli žáci jedné školy ovšem v různých ročnících. Nezávisle na sobě uvedli jako další možnost cestu do školy. Přesněji uvedli, že slyšeli rozebírat toto téma lidi, např. na trolejbusových nebo autobusových zastávkách, když ráno jeli do školy nebo odpoledne ze školy.

V našem případě jasně vyplývá, že probírání tématu soužití s lidmi z národnostních menšin v ČR v médiích se nevyhnou ani žáci základních škol. Je tedy s podivem, že při sbírání dat na jedné ze škol jsme narazili na názor jednoho z pedagogů, kdy se vyjádřil, že žáci si žijí ve svém vlastním světě, kterému se podobná témata vyhýbají. S tímto názorem bychom si na základě sesbíraných dat mohli dovolit nesouhlasit.

Přejdeme nyní k otázkám č. 15 a 16. Obě otázky zkoumají, jaký názor mají žáci na lidi z minorit, otázka č. 15 a lidi z majority, otázka č. 16. Jedna byla určena pro žáky hlásící se k české národnosti a druhá pro žáky hlásící se k národnostní menšině v ČR. Nejdříve se tedy podíváme na výsledky u otázky č. 15: Jaký názor máš na lidi z národnostních menšin? Výsledky jsme zpracovali do následujícího grafu.

Obr. 3: Graf k otázce č. 15

Z grafu vyplývá, že nejvíce respondentů má na lidi z národnostních menšin neutrální názor. Pokud se na to podíváme procentově, vychází nám, že neutrální názor zvolilo 53% respondentů, u pozitivní to bylo 8%, spíše pozitivní označilo 21%, spíše negativní pak 10% a přímo negativní označilo 8% respondentů. Z výsledků můžeme usuzovat, že většina respondentů zatím neměla možnost nebo důvod k tomu, aby se svým názorem přiklonili ať už k pozitivním nebo negativním názorům. Také existuje možnost, že někteří respondenti k tomuto neutrálnímu názoru dospěli jako k svému konečnému názoru. A ani v budoucnu nebudou mít potřebu jej měnit.

V případě otázky č. 16, kdy jsme se ptali na názor respondentů z národnostních menšin na lidi hlásící se k české národnosti (v otázce uvedeno jako většinová společnost), byly výsledky následující. 2 respondenti označili své názory za pozitivní, 1 pak za spíše pozitivní a 3 zvolili možnost neutrální. Můžeme tedy prohlásit, že v našem případě mají respondenti z národnostních menšin neutrální nebo i dobrý názor na lidi hlásící se k české národnosti.

Otázka č. 17 byla zaměřena na to, zda se žáci vůbec zajímají o situaci lidí z národnostních menšin v České republice. Tato otázka byla zaměřena na to, zda vůbec respondenti sami vyhledávají informace na téma soužití s lidmi z národnostních menšin v ČR. Otázka se vztahuje otázce č. 11, kde jsme zjišťovali, s kým toto téma probírali. Výsledky jsou shrnuty v následující tabulce.

Tab. 6: Tabulka k otázce č. 17

	Větší město		Menší město		Celkem
	5. třída	9. třída	5. třída	9. třída	
Ano	2	1	1	0	3
Spíše ano	7	5	2	7	21
Nevím	1	2	4	9	16
Spíše ne	4	5	8	22	39
Ne	3	6	8	6	23

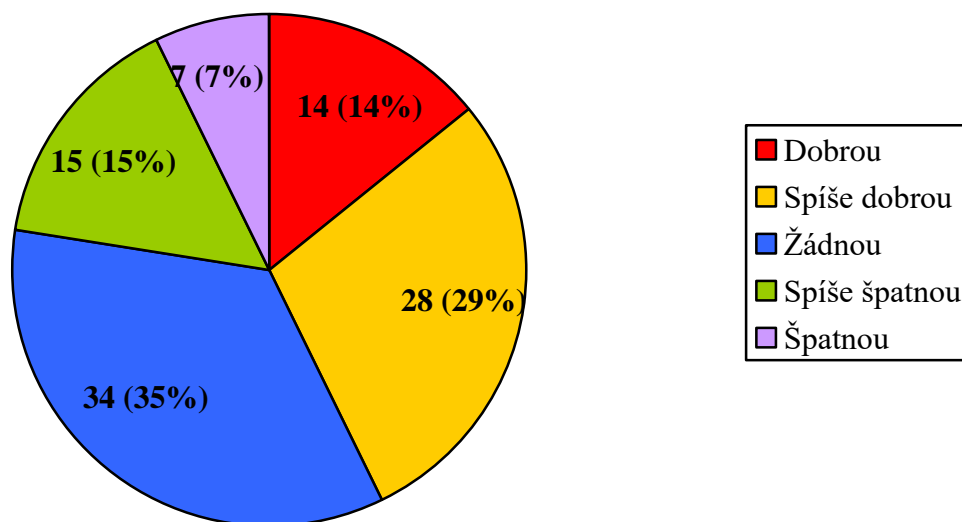
K předchozí tabulce si ještě doplníme celkové procentuální údaje, kdy možnost ano volilo 3% respondentů, spíše ano 21% respondentů, nevím zvolilo 16% respondentů, spíše ne 38% respondentů a možnost ne zvolilo 22% respondentů. Z údajů v tabulce můžeme prohlásit, že přes polovinu respondentů se o situaci lidí z národnostních menšin v ČR nezajímá.

Pomalu se přesuneme k vyhodnocení dalších otázek a to čísla 18. a 19. Tyto otázky zkoumaly, jaké zkušenosti mají respondenti hlásící se k české národnosti s lidmi z národnostních menšin a naopak. Otázka č. 18 byla pro respondenty hlásících se k národnostní menšině a z našich 6 respondentů se vyjádřili 3, že mají dobrou. Dva respondenti uvedli možnost spíše dobrou a pouze 1 respondent se vyjádřil, že má spíše špatnou zkušenost.

U otázky č. 19 mířenou na respondenty hlásící se k české národnosti, jsme zjistili následující. Možnost, že mají dobrou zkušenost, volilo 14 respondentů, za spíše dobré označilo své zkušenosti 28 respondentů. 34 respondentů se vyjádřilo, že nemá žádnou zkušenost, 15 označilo možnost spíše špatnou a 7 respondentů možnost špatné zkušenosti. Právě uvedená data si ještě vyjádříme procentuálně na následujícím grafu.

Obr. 4: Graf k otázce č. 19

Zkušenosti žáků hlásící se k české národnosti s lidmi z národnostních menšin

Ze zjištěných výsledků můžeme tedy předpokládat, že zkušenosti našich respondentů jsou spíše dobré či dobré, případně žádnou zkušenost nemají. V případě respondentů, kteří uvedli, že žádnou zkušenost nemají, mohlo hrát roli to, že zkušenosti, které měli, v nich nevyvolaly emoce natolik silné, aby se rozhodli pro jinou variantu. Měli bychom na to myslet hlavně proto, že v obou městech se nachází lidé z národnostních menšin a také v každém ročníku je nejméně jeden žák z národnostní menšiny. Dá se tedy předpokládat, že zkušenost někteří měli ovšem tak málo emocionální, že ji nepovažují za důležitou.

Nyní se dostáváme k otázkám č. 20 a 21, které spolu opět souvisí. Také je s nimi spjat otázka č. 17, ve které jsme zjišťovali, zda respondenti mají zájem o situaci lidí z národnostních menšin u nás. Z počtu 103 respondentů uvedlo 22 (tj. 21%), že se zajímají o cizí kulturu, u otázky č. 20. V následující otázce č. 21 měli napsat jakou. Většinou se objevovala odpověď, že se jim buď líbí historicky bohatá kultura jako egyptská (pyramidy), nebo čínská (vynálezy – střelný prach). Další nejčastější odpovědí bylo, že mají příbuzné nebo známé, kteří cestovali do země, odkud ona kultura pochází, či tam přímo žijí. Opět si uvedeme příklad čínské kultury, kdy respondent uvedl, že se o ni zajímá, protože jeden z rodičů tam pravidelně jezdí na obchodní schůzky. Také se objevila odpověď jak u žáků 5. tříd tak 9. tříd, že se zajímají o islámskou kulturu v souvislosti s terorismem. Zde je přesný soupis kultur, které respondenti zmínili v této otázce: Polská,

čínská 3x, islámská 2x, slovenská, americká, řecká, brazilská, španělská, německá, egyptská, tuniská, mallorská, japonská 3x, vietnamská, indická 3x, africká, kultura Bali. Jeden z respondentů uvedl, že se zajímá všeobecně o jiné kultury, pro lepší přehled.

U poslední otázky č. 22, která zněla: Máš nápad na změnu vztahů lidí české národnosti a lidí z národnostních menšin? Odpovědělo 25 (tj. 24%) respondentů, že by mělo nápad. Z těchto respondentů 20 uvedlo popis toho, jak se soužití s lidmi z národnostních menšin v ČR mělo změnit podle nich. 16 respondentů se vyjádřilo, že je důležité se navzájem respektovat a najít společně řešení problémů. 4 z respondentů se vyjádřilo, že by se lidé z národnostních menšin měli přizpůsobit všem požadavkům většinové společnosti (lidé hlásící se k české národnosti), když chtějí žít v ČR. Jeden z těchto respondentů dokonce uvedl, že jsou na tom při pobírání sociálních dávek lépe než lidé hlásící se k české národnosti, a proto by si neměli vůbec na nic stěžovat.

V dnešní době se lidé neustále snaží o nalezení řešení problémů vyplývajících ze společného soužití lidí různých národností nejen v ČR, ale i v Evropě a zbytku světa. Vláda ČR se v poslední době zabývá i řešením situace migrantů, jak je začlenit do společnosti nebo řešit příliv migrantů jinou cestou. Také jsou pravidelně vydávány vládou zprávy o situaci národnostních menšin v ČR, to jsou např. informace o rozpočtech na různé programy, jako třeba program výuky na ZŠ ve Frýdku – Mýstku v polštině, protože se zde nachází početná polská komunita aj.

5.2 Vyhodnocení hypotéz

Nyní přejdeme k vyhodnocení našich hypotéz z dat získaných dotazníkovým šetřením. Jak jsme si již dříve uvedli, pro vyhodnocení hypotéz jsme využili test nezávislosti chí-kvadrátu pro čtyř polní tabulku podle Miroslava Chrásky.

H₀₁: Četnost pozitivních názorů na příslušníky národnostních menšin je u žáků 5. a 9. tříd stejná jako četnost negativních názorů.

H_{A1}: Četnost pozitivních názorů na příslušníky národnostních menšin je u žáků 5. a 9. tříd jiná než četnost negativních názorů.

V prvním případě nás zajímá, zda je četnost pozitivních a negativních názorů žáků 5. a 9. tříd stejná nebo se liší. Pro vyhodnocení použijeme data získaná z otázky dotazníku č. 15. Data jsme rozdělili do tabulky na 5. a 9. třídu a pozitivní a negativní názory. Z tabulky jsme dosadili data do požadovaného vzorce. Výsledná hodnota ($\chi^2 = 8,791$) byla vyšší než hodnota kritická ($\chi^2_{0,01}(1) = 6,635$), a proto můžeme prohlásit, že ze dvou výše uvedených statistických hypotéz odmítáme H₀₁ a přijímáme H_{A1}. Tedy odmítáme nulovou a přijímáme alternativní.

H₀₂: Četnost pozitivních názorů na příslušníky národnostních menšin je u žáků 5. a 9. tříd docházejících do ZŠ ve velkém a malém městě stejná jako četnost negativních názorů.

H_{A2}: Četnost pozitivních názorů na příslušníky národnostních menšin je u žáků 5. a 9. tříd docházejících do ZŠ ve velkém a malém městě jiná než četnost negativních názorů.

V druhém případě vyhodnocování hypotéz nás zajímá, zda má vliv na četnosti pozitivních a negativních názorů to, do které školy žáci 5. a 9. tříd dochází. Zde jsme také použili data získaná z otázky dotazníku č 15. Ovšem pozměnili jsme tabulku, kde jsme místo rozdělení na třídy použili rozdělení na velké a malé město. Druhá část tabulky zůstala stejná jako v prvním případě, tedy pozitivní a negativní názory. Po dosazení do vzorce jsme získali výslednou hodnotu ($\chi^2 = 0,363$), která byla menší než hodnota kritická ($\chi^2_{0,01}(1) = 6,635$), proto můžeme prohlásit, že přijímáme hypotézu H₀₂, tedy nulovou.

H₀₃: Četnost zájmu žáků 5. a 9. tříd o jinou kulturu je stejná.

HA₃: Četnost zájmu žáků 5. a 9. tříd o jinou kulturu je různá.

V dalším případě vyhodnocování hypotéz jsme se zaměřili na to, zda se žáci 5. a 9. tříd zajímají i o jinou kulturu, než je česká a zda je rozdíl v četnosti podle tříd. Data pro vyhodnocení jsme získali z otázky dotazníku č. 20. Opět jsme rozdělili data do tabulky na 5. a 9. třídu a na odpověď ano (zajímají se) a ne (nezajímají se). Dosazením do vzorce jsme dostali výslednou hodnotu ($\chi^2 = 2,905$), která byla menší než kritická hodnota ($\chi^2_{0,01}(1) = 6,635$), můžeme tedy prohlásit, že i nyní přijímáme hypotézu H₀₃, tudíž nulovou.

H₀₄: Četnost zájmu žáků 5. a 9. tříd, docházejících do ZŠ ve velkém a malém městě o jinou kulturu je stejná.

HA₄: Četnost zájmu žáků 5. a 9. tříd, docházejících do ZŠ ve velkém a malém městě o jinou kulturu je různá.

V posledním případě vyhodnocování hypotéz jsme zjišťovali, jestli má vliv na zájem žáků 5. a 9. tříd to, kde navštěvují školu. Data pro vyhodnocení jsme opět získali z otázky dotazníku č. 20. Pozměnili jsme tabulku, kde jsme místo rozdělení na třídy použili rozdělení na velké a malé město. Druhá část tabulky zůstala stejná jako v prvním případě, tedy odpověď ano (zajímají se) a ne (nezajímají se). Opět jsme dosazením do vzorce zjistili, že výsledná hodnota ($\chi^2 = 2,781$) byla nižší než kritická hodnota ($\chi^2_{0,01}(1) = 6,635$), proto můžeme prohlásit, že i nyní přijímáme hypotézu H₀₄, tudíž nulovou.

ZÁVĚR

Dostali jsme se ke konci této práce a zbývá nám tedy jediné. Shrnout výsledky naší práce a zhodnotit, zda jsme opravdu zjistili, co jsme chtěli. V první části jsme se seznámili s různými vědami, které se nějakým způsobem alespoň okrajově zabývaly buď soužitím lidí z minorit a majority, nebo se zabývají tím, co vše může ovlivňovat naše vybrané respondenty z vývojového nebo výchovného hlediska.

Vzpomněli jsme například multikulturu, která se zabývá soužitím lidí z různých kultur, pak jsme vzpomněli interkulturní psychologii. Poměrně novou vědu, která se zabývá tím, jak toto soužití ovlivňuje psychiku daného jedince. Dále jsme se seznámili s vývojovou psychologií, která zkoumá psychický vývoj jedince. Přesněji jsme se zaměřili, jakými vývojovými změnami prochází naši respondenti, tedy žáci 5. a 9. tříd. Nebo také jaké mohou být ovlivňující faktory v jejich věku. A nakonec jsme se seznámili krátce se situací lidí z národnostních menšin v České republice.

V praktické části jsme si vymezili výzkumný problém, z kterého jsme vymezili hypotézy, které jsme se rozhodli ověřit zpracováním dat ze sestrojeného anonymního dotazníku. Dotazník obsahoval 22 otázek, kdy jsme některé z nich použili pro ověření našich hypotéz. Získali jsme celkem 118 vyplněných dotazníků, z nichž jsme museli 15 pro neúplné nebo špatné vyplnění vyřadit. Nakonec jsme tedy byli schopni zpracovat data od 103 respondentů, z nichž jeden uvedl, že se hlásí k národnosti české, která je majoritní, tak se hlásil i k národnostní menšině. Byla mu udělena výjimka, kdy jeho odpovědi byly zpracovány jak u otázek společných, tak u otázek zaměřených na žáky buď hlásících se k národnosti české, nebo k národnostní menšině. Než si shrneme vyhodnocení hypotéz, ještě si uvedeme pár slov o multikulturní výchově z publikace Pedagogika, andragogika a multikulturalita od Jaroslava Balvína:

Multikulturní výchova v současném světě vystupuje jako síla jednotící, usilující o porozumění, sounáležitost a život bez konfliktů. ... Přínos multikulturní výchovy spočívá nejenom v oblasti poznávání jiných kultur, nejen těch nejbližších, ale i vzdálenějších a vzdálených. (Balvín, 2012, str. 10)

Tento popis multikulturní výchovy si uvádíme proto, že i naši respondenti tedy žáci 5. a 9. tříd ZŠ už touto výchovou, ať delší nebo kratší dobu procházejí. Toto tvrzení si můžeme doložit faktem, že ze čtyř potvrzených hypotéz pouze první říká, že u našich respondentů je

významnější rozdíl v četnosti názorů na lidi z národnostních menšin v ČR v rámci porovnávání 5. a 9. tříd ZŠ. Další hypotézy už potvrzují, že u našich respondentů četnosti názorů na lidi z národnostních menšin v ČR v rámci rozdělení podle toho, kde navštěvují ZŠ a jestli je zajímají o cizí kultury, je stejná. Hypotézy nám tedy potvrzují popis multikulturní výchovy podle Jaroslava Balvína.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knihy a jiné zdroje:

- [1] PRŮCHA, Jan. Multikulturní výchova: Teorie, praxe, výzkum. Praha: ISV nakladatelství, 2001. ISBN 80-85866-72-2
- [2] PRŮCHA, Jan. Interkulturní psychologie: Sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů. Praha: Portál, s. r. o., 2004. ISBN 80-7178-885-6
- [3] ČENĚK, Jiří, SMOLÍK, Josef a Zdeňka VYKOUKALOVÁ. Interkulturní psychologie: Vybrané kapitoly. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5414-7
- [4] NAKONEČNÝ, Milan. Základy psychologie. Praha: Academia, 1998. ISBN 80-200-0689-3
- [5] ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka a kol. Přehled vývojové psychologie. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008. ISBN 978-80-244-2141-4
- [6] KERN, Hans, MEHL, Christine, NOOLZ, Hellfried, PETER Martin a Regina WINTERSPETGER. Přehled psychologie. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-240-8
- [7] MONTOUSSÉ, Mare a Gilles RENOUARD. Přehled sociologie. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-976-3
- [8] CAKIRPALOGLU, Panajotis. Úvod do psychologie osobnosti. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4033-1
- [9] LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. Vývojová psychologie. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9
- [10] MACEK, Petr. Adolescence. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7
- [11] KRAUS, Bohuslav, POLÁČKOVÁ, Věra a kol. Člověk – prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2
- [12] PRŮCHA, Jan. Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-399-4
- [13] CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4

- [14] MARÁDOVÁ, Eva. Multikulturní porozumění. Praha: Vzdělávací institut pro ochranu dětí, 2006. ISBN 80-86991-82-2
- [15] BALVÍN, Jaroslav. Pedagogika, andragogika a multikulturalita. Praha: Hnutí R, 2012. ISBN 978-80-86798-07-3

Internetové zdroje:

- [16] Slovník cizích slov [online]. ABZ.cz, © 2005 – 2016 [cit. 2016 – 04 – 03]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/multikultura>
- [17] Zákon o právech příslušníků NM č. 273/2001 (Portál veřejné správy) [online]. Praha: Ministerstvo vnitra, © 2016 [cit. 2016 – 04 – 03]. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=51548&fulltext=z~C3~A1kon~20o~20n~C3~A1rodnostn~C3~ADch~20men~C5~A1in~C3~A1ch&rpp=50#local-content>
- [18] Stereotypy a předsudky (Pro pedagogy) [online]. Czechkid.cz , aktualizace 2007 – 03 – 30 [cit. 2016 – 04 – 04]. Dostupné z: <http://www.czechkid.cz/si1230.html>
- [19] Periodizace vývoje lidského jedince [online]. Psychologie, © 2016 [cit. 2016 – 04 – 08]. Dostupné z: <http://psychologie.studentske.cz/2009/07/311-periodizace-vyvoje-lidskeho-jedince.html>
- [20] Vývojová psychologie [online]. Studium-Psychologie.cz, © 2016 [cit. 2016 – 04 – 08]. Dostupné z: <http://www.studium-psychologie.cz/vyvojova-psychologie/vyvojova-psychologie.html>
- [21] JIŘIČKA Jan, Česko má nové oficiální národnostní menšiny [online]. zpravy.idnes.cz, © 1999 – 2016, aktualizace 2013 – 07 – 03 [cit. 2016 – 04 – 11]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/vietnamci-oficialni-narodnostni-mensinou-fiq/domaci.aspx?c=A130703_133019_domaci_jj
- [22] Uznané národnostní menšiny [online]. Multikulturazlin.cz, aktualizováno: 2015 – 07 – 10 [cit. 2016 – 04 – 11]. Dostupné z: <http://www.multikulturazlin.cz/l.php?id=3>

- [23] Cizinci (bez azylu) ve Zlínském kraji [online]. ČSÚ, aktualizace: 2016 – 03 – 03 [cit. 2016 – 04 – 09]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xz/cizinci-bez-azylantu-ve-zlinskem-kraji>
- [24] Instituce a organizace v ČR [online]. Migraceonline.cz, © 2005 [cit. 2016 – 04 – 09]. Dostupné z: <http://migraceonline.cz/cz/uzitecne-zdroje/institutions-and-organizations-in-cze-3#visible>
- [25] Nestátní neziskové organizace [online]. MPSV: cizinci.cz, © 2015 [cit. 2016 – 04 – 09]. Dostupné z: <http://cizinci.cz/cs/2043-nestatni-neziskove-organizace-nno>
- [26] Zákon o obcích (obecních zřízeních) č. 128/2000 [online]. AION CS: Zakonyprolidi.cz, © 2010 – 2016 [cit. 2016 – 07 – 18]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-128>
- [27] Lomcovali mi klikou [online]. OUR MEDIA a.s.: Parlamentnilisty.cz, © 2009 – 2016 [cit. 2016 – 07 – 18]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Lomcovali-mi-klikou-Rev-Mlatili-mi-do-skel-Tohle-mi-imigranti-udelali-v-Cesku-vykladal-ridic-399464>
- [28] Národnostní menšiny v ČR [online]. TEACH TEAM: Osobnostní rozvoj pedagoga, © 2011 [cit. 2016 – 08 – 16]. Dostupné z: <http://osobnostnirozvojpedagoga.cz/moduly/m1/2-1-narodnostni-mensiny-v-ceske-republice.html>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ad.	a další
aj.	a jiné
atd.	a tak dále
č.	Číslo
ČR	Česká republika
kol.	Kolektiv
kt.	Které
MPSV ČR	Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky
MV ČR	Ministerstvo vnitra České republiky
např.	Například
o. p. s.	Občanské poradenské středisko
popř.	Popřípadě
resp.	Respektive
s.	strana/y
s. r. o.	Společnost s ručením omezeným
tis.	Tisíc
tj.	to je
USA	Spojené státy americké
ZŠ	Základní škola

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1: Graf k otázce č. 11	40
Obr. 2: Graf k otázce č. 12	40
Obr. 3: Graf k otázce č. 15	43
Obr. 4: Graf k otázce č. 19	45

SEZNAM TABULEK

Tab. 1: Tabulka k otázkám č. 1, 2 a 3	36
Tab. 2: Tabulka k otázce č. 4	37
Tab. 3: Tabulka k otázkám č. 5 – 10.....	38
Tab. 4: Tabulka k otázce č. 12	41
Tab. 5: Tabulka k otázce č. 14	42
Tab. 6: Tabulka k otázce č. 17	44

SEZNAM PŘÍLOH

P I: Dotazník

P II: Schéma věd

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Vážené zákyně, vážení žáci,

jmenuji se Pavla Beníčková a jsem studentkou 3. ročníku Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, oboru Sociální pedagogika. Ráda bych Vás požádala o vyplnění dotazníku, jehož cílem je zjistit, jaký názor mají žáci 5. a 9. tříd na soužití s národnostními menšinami v ČR. Dotazník je zcela anonymní a zjištěné údaje budou sloužit pouze jako podklad pro zpracování mé bakalářské práce.

U uzavřených otázek svou odpověď zakroužkujte, u otevřených otázek prosím o krátkou odpověď.

Děkuji vám za spolupráci a váš čas.

Pavla Beníčková

1. Základní školu navštěvuješ ve městě o velikosti
 - a) 50 000 až 100 000 obyvatel
 - b) 3 000 až 30 000 obyvatel
2. Navštěvuješ třídu
 - a) 5. třída
 - b) 9. třída
3. Jsem
 - a) dívka
 - b) chlapec
4. Patříš v ČR do národnostní menšiny?
 - a) ano
 - b) ne

Pokud jsi odpověděl ano, vynechej otázky 12, 15, 19.

Pokud jsi odpověděl ne, vynechej otázky 13, 16, 18.

5. Pojem multikultura je pro mne srozumitelný
 - a) ano
 - b) ne

6. Pojem multikultura chápeš:

.....
.....

7. Pojem negativní diskriminace je pro mne srozumitelný
 - a) ano
 - b) ne

8. Pojem negativní diskriminace chápeš:

.....
.....

9. Pojem pozitivní diskriminace je pro mne srozumitelný
a) ano b) ne
10. Pojem pozitivní diskriminace chápeš:
.....
.....
11. Probíral/a jsi s někým témata související s národnostními menšinami?
a) učitelé
b) kamarádi, spolužáci
c) rodiče
d) s nikým
12. S jakými názory na lidi z národnostních menšin se setkáváš nejčastěji?
a) pozitivní
b) spíše pozitivní
c) neutrální
d) spíše negativní
e) negativní
13. S jakými názory na lidi z české národnosti se setkáváš nejčastěji?
a) pozitivní
b) spíše pozitivní
c) neutrální
d) spíše negativní
e) negativní
14. Kde se nejčastěji setkáváš s tématem souvisejícím s národními menšinami? (Můžeš zvolit až 3 body)
a) rodiče a příbuzní
b) škola
c) kamarádi
d) média (televize, internet atd.)
e) jiné:
15. Jaký názor máš na lidi z národnostních menšin?
a) pozitivní
b) spíše pozitivní
c) neutrální
d) spíše negativní
e) negativní

16. Jaký názor máš na lidi z většinové společnosti?

- a) pozitivní
- b) spíše pozitivní
- c) neutrální
- d) spíše negativní
- e) negativní

17. Zajímáš se o situaci národnostních menšin v České republice?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) nevím
- d) spíše ne
- e) ne

18. Pokud se hlásíš k národnostní menšině, jakou máš zkušenost s lidmi z české národnosti?

- a) dobrou
- b) spíše dobrou
- c) žádnou
- d) spíše špatnou
- e) špatnou

19. Pokud se hlásíš k české národnosti, jakou máš zkušenost s lidmi z národnostní menšiny?

- a) dobrou
- b) spíše dobrou
- c) žádnou
- d) spíše špatnou
- e) špatnou

20. Zajímáš se o nějakou cizí kulturu?

- a) ano
- b) ne

21. O jakou kulturu?

.....
.....

22. Máš nápad na změnu vztahů lidí české národnosti a lidí z národnostních menšin?

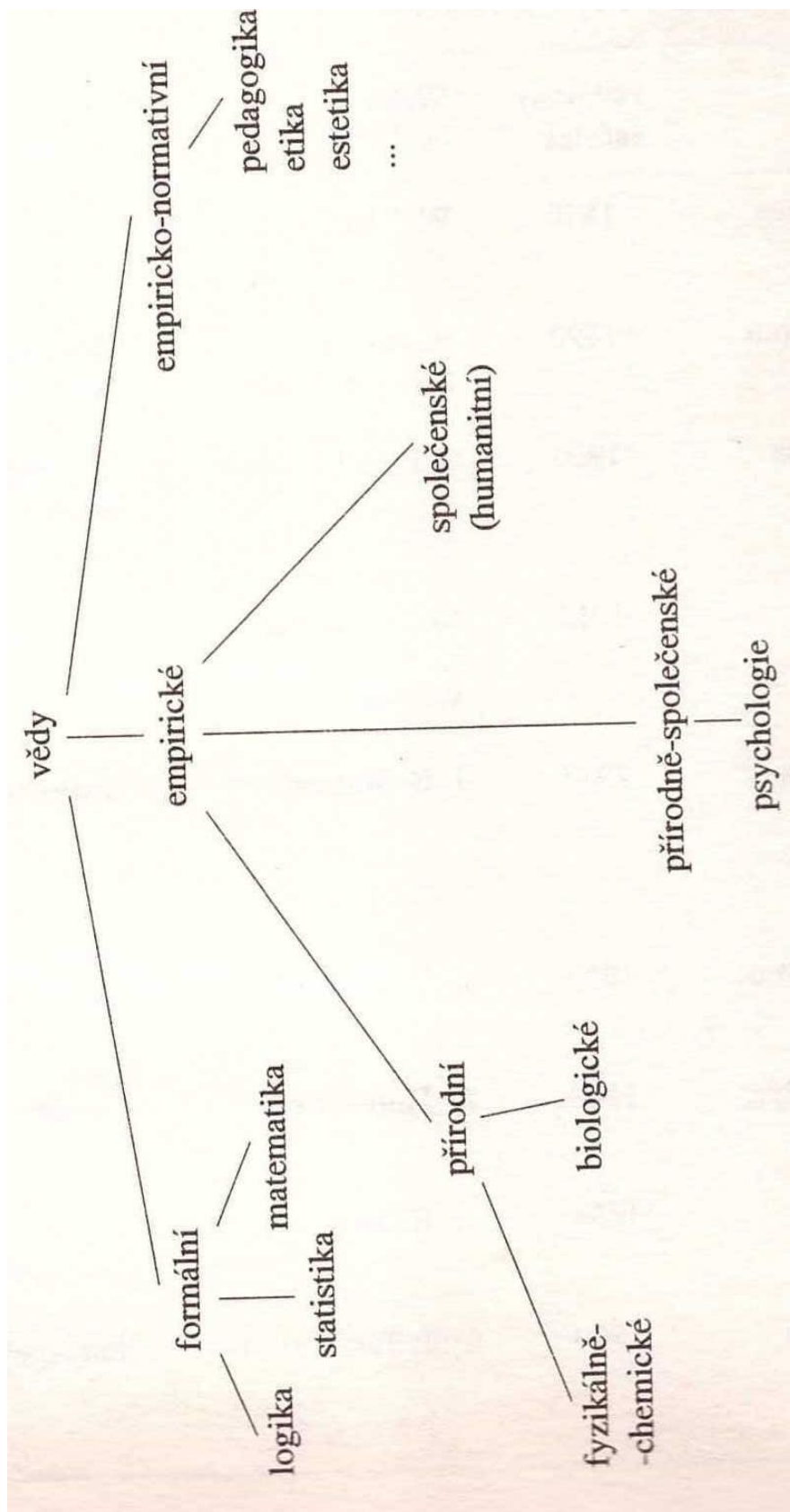
- a) ano

.....
.....
.....

- b) ne

Děkuji vám za vyplnění dotazníku.

PŘÍLOHA P II: SCHÉMA VĚD

(Milan Nakonečný, 1998, s. 42)